بسم الله الرحمن الرحیم

زندگی نامه نهج البلاغه

(سیری در تاریخ هزار ساله نهج البلاغه)

امیرحسین علیقلی

زندگی نامه نهج البلاغه

مولف : امیر حسین علیقلی
ناشر: حکمت و اندیشه
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
چاپ اول: تابستان ۱۳۹۵
گرافیست و صفحه‌آرا: زهرا علیقلی
قیمت: ۵۰۰۰ تومان
شابک: ۸-۲۳-۸۱۷۹-۶۰۰-۹۷۸

نشانی: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین ابوریحان و فلسطین،
بن بست مهارت، خانه هنر، پلاک ۴، واحد ۱۳
موسسه فرهنگی قرآن و عترت احیای فرهنگ نهج البلاغه
تلفن:۶۶۴۱۸۲۰۶-۰۹۱۲۶۴۸۰۷۳۸

تقدیم به:

پیشگاه با عظمت بزرگ مرد تاریخ بشریت

حضرت امیرالمومنین

علی

علیه السلام

این کتاب (نهج البلاغه) را به جوامع بشری معرفی نموده و عرضه دارید که این متاعی است که مشتری آن انسان ها و مغزهای نورانی است.

صلوات و سلام بی‌پایان به رسول اعظم که چنین موجودی الهی علی (ع) را در پناه خود تربیت فرمود و به کمال لایق انسانیت رسانید.

و سلام و درود بر مولای ما که نمونه انسان و قرآن ناطق است و تا ابد نام بزرگ او باقی است و خود الگوی انسانیت و مظهر اسم اعظم است.

❊ امام خمینی رضوان الله تعالی علیه

عنوان	فهرست	صفحه

سلام بر «نهج‌البلاغه»..... ۷

منم «نهج‌البلاغه» ۱۱

۱-کلام جاودانه..... ۱۲

۲- ساختار نهج‌البلاغه..... ۱۳

۳- «سیّدرضی» کیست؟..... ۱۴

۴- نَسَب خانوادگی « سیّدرضی(ره)»..... ۱۵

۵- خواب «شیخ مفید (ره)»..... ۱۵

۶- آینده‌ای روشن ۱۶

۷- شعر و ادب..... ۱۷

۸- اندیشه و قلم..... ۱۸

۹- پیشنهاد دوستان..... ۱۹

۱۰- شرح حال گذشته «من»..... ۲۰

۱۱- سیّدرضی (ره) از نگاه دانشمندان..... ۲۲

۱۲- جمع‌آوری «خطبه‌ها»..... ۲۳

۱۳- موضوع خطبه ها..... ۲۴

۱۴- نسخه‌های « نهج‌البلاغه»..... ۲۶

۱۵- خطبه ۲۲۱ از نگاه «ابن ابی الحدید»..... ۲۶

عنوان	صفحه

۱۶- جمع‌آوری «نامه‌ها» ۲۸
۱۷- نامه‌های امام علی علیه السلام و معاویه ۳۰
۱۸- موضوع نامه ها ۳۱
۱۹- جمع‌آوری «حکمت‌ها» ۳۳
۲۰- تعریف «حکمت» ۳۳
۲۱- موضوع حکمت‌ها ۳۴
۲۲- حکمت‌ها از نگاه یک دانشمند مسیحی ۳۵
۲۳- انتخاب نام ۳۷
۲۴- ترجمه‌ها و شرح‌های نهج البلاغه ۳۸
۲۵- بر بلندای اندیشه ۴۰
۲۶- آشنایی استاد شهید مطهّری (ره) با «من» ۴۱
۲۷- جاذبه‌های «من» ۴۲
۲۸- روش آشنایی با «من» ۴۵
۲۹- هزار سال با «نهج‌البلاغه» ۴۷
۳۰- پیام نهج البلاغه به جهانیان ۴۹
منابع ۵۳
آشنایی با موسسه احیاء فرهنگ نهج البلاغه ۵۴
مسابقه کتابخوانی ۶۰

سلام بر «نهج‌البلاغه»

منم! نهج‌البلاغه، کتابی آسمانی
اگر که شیعه هستی مرا باید بخوانی
مرا با ساقه گُل، خود مولا نوشته
هزاران حرف دارم برایت از گذشته
تمام حرف‌هایم قشنگ و تازه هستند
که از لب‌های مولا به قلب من نشستند
تمام نقطه‌هایم ز جنس اشک مولاست
تمام برگ‌هایم ز بال شاپرک‌هاست
میان سینه‌ام هست، پُر از آوای توحید
شکُفته در نگاهم، گُل زیبای خورشید ...[1]

درود بر امیر مؤمنان علی علیه السلام، انسان نمونه تاریخ و دومین شخصیّت عالم وجود، هموکه علم از او نور و زهد از او زیبایی گرفت و عدالت از انتساب به او معروف شد و شجاعت از مقامش، ارزش و اخلاق از کمالش، قداست یافت و انسانیت از عظمت او افتخار کرد ...

« نهج‌البلاغه» بی‌تردید پس از قرآن کریم گرانقدرترین و ارزشمندترین میراث فرهنگی اسلام است. این کتاب مجموعه‌ای است به ابعاد وجودی یک انسان کامل، زیرا از الهامات قرآنی شخصیتی که والاترین وجود پس از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می باشد صادر گردیده است .

.....

۱- حمید هنرجو.

« نهج‌البلاغه» راهگشـــای دردهای روحی بشـــر و راز هدایت اجتماعی و سیاسی است .

کتابی است انسان ساز که دریچه ای از نور و شاهراهی از ملک تا ملکوت را پیش روی بشر قرار می دهد .

« نهج‌البلاغه» مکتوب مبارزه با بیدادگری و زراندوزی و بت پرستی و راه برپایی حدود الهی و افق ارزش های آرمانی است.

« نهج‌البلاغه» کتابی است که چگونه زیستن و چگونه اندیشیدن را به انسان می آموزد . هدایتگری اســـت که دســـت و پنجه نرم کردن با فراز و نشـــیب ها و مشکلات زندگی را نشان می دهد و چگونگی بهره جستن از نعمت‌های گسترده دنیا ، جهت رسیدن به سعادت در حیات جاودان آخرت را ترسیم می کند .

« نهج‌البلاغه» را بی‌تردید می‌توان به دریایی پرگوهر تشـــبیه کرد که هر چه بیش‌تر در آن غوّاصی شود ، از عمق و ژرفای آن در س ها و حکمت های پر بهایی بدست می آید .

بی جهت نیســـت که دانشـــمندان بســـیاری در طول چهارده قرن در پی درس آموزی از مکتب علوی و کسب معرفت از کلام نورانی امیرالمؤمنین علی علیه الســـلام بوده‌اند و در شرح ســـخنان گرانبهای حضرتش، کتاب‌ها و مقاله‌ها نوشته‌اند و تعریف‌ها و تمجیدها نموده‌اند.

این تنوع کلامی حضرت ، نشأت گرفته از روح بلند و شخصیّت بی نظیر و دو بعدی آن پیشوای بزرگ است که رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره او فرمود :

«اَنَا مَدینَهُ العِلْم وَ عَلیٌّ بابُها؛
من شهر علم هستم و «علی» درب آن شهر است»

و چنان که خود امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمود:

«رسول خدا صلی الله علیه و آله به من هزار باب (علم) آموخت
که از هر باب آن، هزار باب دیگر گشوده شد .»

و امّا بعد ... آن‌چه پیش روی دارید ، کتابی است تحت عنوان «زندگی‌نامه نهج‌البلاغه » که به معرّفی علّامه «سیّدرضی (ره)» و چگونگی جمع‌آوری خطبه‌ها، نامه‌ها و سخنان گرانبهای امیرالمؤمنین علی علیه السلام» پرداخته است .

همچنین روش مطالعه و بهره گرفتن از این کتاب زندگی و بررسی بخش‌های مختلف آن و فراز و نشیب‌های فراوان این میراث فرهنگی اسلام در طول این هزار سال را مورد بررسی قرار داده است .

این مجموعه دسته گُلی معطّر از بوستان علوی است که به قلم آقای امیرحسین علیقلی به رشته تحریر درآمده است که انشاالله گامی هر چند کوچک در راستای تکلیف بزرگ «شناساندن نهج‌البلاغه و صاحب آن» به همه دوستان و عاشقان مکتب امیرالمؤمنین علی علیه السلام مخصوصاً نسل جوان برداشته شده باشد .

«والسّلام»

مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت

احیای فرهنگ نهج‌البلاغه

محمدمهدی علیقلی

اردیبهشت ۱۳۹۵، برابر با ۱۳ رجب ۱۴۳۷ (هـ‍ق)

به شـــکرانه پیروزی انقلاب اســـلامی موج تازه‌ای در تمامی افکار، جهت شـــناخت «من» (نهج البلاغه) به وجود آمد و همه قشـــرها، مخصوصاً جوانان با عطشـــی فراوان ســـعی کردند تا با «من» انس گرفته و از سرچشمه زلال علوی سیراب شوند.

با استقبال فراوان مردم و عشق و علاقه بسیار قشر دانشجو به « من» کنگره های علمی نهج البلاغه برگزار و کتابخانه های تخصصی «نهج‌البلاغه» دایر شد و به طور علمی و کاربردی در ابعاد مختلف ، تحقیق و بررســـی آغاز و با تشـــکیل کلاس‌های متعدّد آشـــنایی با «نهج‌البلاغه» و ایجاد نمایشگاه‌های مختلف در کشـــور، ادامه یافت تا مقداری از مظلومیت و مهجوریت من کاسته شود .

با این همـــه، هنوز از وضع موجود تا وضـــع مطلوب فاصله بسیار اســـت و باید کارهای اساســـی و زیربنائی بسیاری انجام گیرد تا فرهنگ جامعه و سبک زندگی مردم تبدیل به فرهنگی «علوی» گردد.

منم «نهج‌البلاغه»

سلام ... آیا مرا می‌شناسید؟ حتما نام مرا زیاد شنیده اید. شاید هم مرا در منزل ، کتابخانه ، مدرسه و یا دانشگاه دیده و مطالعه کرده باشید .

آیا با خود اندیشیده‌اید سرگذشت «من» چگونه بوده است؟ از کجا آمده‌ام و در ذهن و قلب چه شخصیّتی جای داشته‌ام؟

می‌خواهم سرگذشت خود و عمر بیش از هزار ساله‌ام را برای شما بیان کنم تا با عظمت و بزرگی من بیشتر آشنا شوید .

از روزی که آفتاب وجود امیرمؤمنان علی علیه السلام از کعبه تابید و هستی را از نور خویش روشن ساخت قرن‌ها می‌گذرد؛ امّا شکوه نام و شخصیّت آن خانه زاد خدا، پیوسته روز افزون است و جان دوستان را با نور کلام جاودانه‌اش می‌آراید.

خوب است بدانید «من» مجموعه‌ای از همان سخنان گرانبها و کلام جاودانه حضرت هستم.

دریایی به گستردگی تاریخ اسلام و به ژرفای زمان . هر کس می‌خواهد صاحب من « امام علی علیه السلام» را بشناسد و با اندیشه علوی انس بگیرد، باید به این دریای خروشان من وارد شود تا جانش به طراوت و طهارت برسد و وجودش از چشمه سار حکمت «من» نورانی و سیراب گردد.

برای شـــناخت اسلام حقیقی و نوشـــیدن از کوثر ولایت ، باید با «من» انس گرفت . چرا که اسلام در چهره، سخن و عمل حضرت امیرالمومنین علی علیه السلام تجلی یافته است، بنابراین «من» همچون قرآن به مبدأ الهی وصلم تا جائی که می‌توان ســـیمای قرآن را در «من» مشاهده کرد و چون نیکو بنگری ، تمامیت «اخلاق» ، «تهذیب نفس» ، شاهراه هدایت و گنج معرفت «من» هستم.

منم کتاب زندگی و نســـخه شفابخش دردهای انسان‌ها که سبک زندگی علوی ، چگونه بودن و چگونه «زیستن» را به بشریّت تعلیم می‌دهم.

آری! من «نهج‌البلاغه» هستم، گر چه پُر از رمز و رازم ، پُر از درد و غصّه و رنجم ،گر چه غریب هســـتم ، ولی به تنهایی یک «معلّم» ، یک «مدرسه» ، یک مکتب و یک دانشگاهم، دانشگاهی که:

«به «مالک اشتر» آیین زمامداری ؛
به «عثمان بن حُنیف» شیوه حکومت ؛
به «محمّد حنفیّه» فنون رزم و پیکار ؛
به «سلمان فارسی» و مقداد زهد و معرفت ؛
به «ابوذر غفّاری» استقامت در راه هدف ؛
به «کمیل بن زیاد» مناجات و راز و نیاز با خدا ؛
به «حارث هَمْدانی» درس اخلاق ؛
به «عقیل» پذیرش عدالت ، ...
و به تمام انسان‌های آزاده، راه و رسم زندگی را می‌آموزم.»[1]

۱ کلام جاودانه

خوب اســـت بدانید عظمت و بزرگی «من» تا جایی اســـت که برخی مرا «پایین‌تر از کلام خدا و برتر از ســـخن مـــردم» و بعضی دیگر «برادر قرآن» و عدّه‌ای نیز « فرزند قرآن» [2]خوانده‌اند، زیرا راهی را نشان می‌دهم که قرآن به آن هدایت نموده است .

.....

۱- روایت انقلاب، ج ۱ ، جواد محدثی.
۲- استاد مطهری.

در طول تاریخ اسلام همواره مورد تحسین و توجّه علما و اندیشمندان مسلمان و غیرمسلمان بوده‌ام تا آنجا که در مقابل « من» احساس عجز کرده و پیرامون شأن ، بزرگی و عظمتم مطالب بی شماری گفته و نوشته‌اند .

به عنوان مثال:

«جُرج جُرداق» - دانشمند و محقّق بزرگ مسیحی – در عظمت و رفعت « من» می‌گوید:

«جاذبه‌های کلمات امام علی علیه السلام **در من شوری ایجاد کرد که ۲۰۰ بار «نهج‌البلاغه» را مطالعه کردم.»**[1]

می بینید که دانشمندی مسیحی ۲۰۰ بار مرا مطالعه می کند ، حال که شما از شیعیان صاحب من یعنی امیرمؤمنان علی علیه السلام هستید و از محبّت و ولایت آن ابر مرد تاریخ بهره مند می باشید ، چقدر به من رجوع کرده اید و چه مقدار با « من» آشنا هستید ؟ آیا به راستی در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی شما نقشی دارم یا خیر؟

۲ ساختار نهج‌البلاغه

حال بدانید که « من» کتابی هستم حاوی خطبه‌ها ، نامه ها و سخنان گرانبهای امام المتقین علی علیه السلام که در اوج فصاحت و بلاغت با رهپویان حقیقت به سخن پرداخته و طالبان حق و حقیقت را به بلندای علم و معرفت به ساحت اقدس خداوند رهنمون می شوم .

حتماً می‌پرسید ، چه کسی آن خطبه‌های غرا ، نامه‌های ارزشمند و سخنان کوتاه، اما به بلندای آسمان ها را در وجود « من» جای داده است ؟!! عجله نکنید ، به شما خواهم گفت.

.....

۱- ترجمه نهج البلاغه، محمد دشتی، ص ۱۲.

باید بگویم که این اثر با ارزش و بی نظیر را عالم بزرگ ، دانشمند و شاعر عظیم الشـأن علّامه « سـیّدرضی» از خود به یادگار گذاشت و نام خود را در تاریخ تا ابدیت زنده نگه داشت .

حال خالی از لطف نیسـت که صفحات تاریخ را یکی پس از دیگری ورق زده ،و به بیش از هزار سـال قبل بر گردیم تا با این عالم فرزانه که عمری را در پی کسب علم و معرفت سپری کرد و همچون گوهری بی نظیر و درخشان در بین اهل ادب و دانش جاودانه شد ، بیش‌تر آشنا شویم.

۳ «سیّدرضی» کیست؟

« سـیّدرضی» دانشمند بزرگ اسلامی در قرن چهارم (هـق) است که در سال ۳۵۹ (هـ) در شهر بغداد بدنیا آمد. نام او « محمّد» کنیه‌اش «ابوالحسن» و لقبش « رضی» یا « شـریف رضی» اسـت ، البّته او میان فارسی زبانان به «سـیّدرضی»شـهرت‌دارد.

پدر او « ابواحمد حسـین بن موسـی» اسـت که به « طاهر ذوالمناقب» لقب یافته است. او سـیّدی بزرگوار، مایه‌ی افتخار دودمان پیامبر، شخصیّتی بلندمرتبـه و مورد احتـرام دیگران و مردی شـریف، نجیب و بـا تدبیر بود. همچنین مسـؤولیت نظارت بر شـکایات مردم، سرپرسـتی حاجیان و زائران خانه‌ی خدا و رسیدگی به اوضاع و احوال سادات دودمان ابوطالب را هم عهده دار بود.

مادر « سیّدرضی» نیز بانوی علوی ، همنام جده‌اش حضرت فاطمه علیها السلام ، زنی دیندار و با فضیلت بود . مشهور است که « شیخ مفید (ره)» - عالم بزرگ شیعه و مرجع عالیقدر آن روزگار – کتاب « احکام بانوان» را بخاطر او نوشت.

۴ نَسَب خانوادگی « سیّدرضی»

نَسَـــب « سیّد» با پنج واسطه به امام موســـی بن جعفر علیه السلام می‌رسد، یعنی جدّ پنجم او ، امام هفتم شیعیان است و چون امام علی علیه السلام نیز جدّ پنجم امام موســـی بن جعفر علیه السلام بوده است، به این ترتیب در می‌یابیم که امام علی علیه السلام جدّ دهم « سیّد رضی» است.

هم‌چنین از طرف مادر نیز اجداد « سیّد» با نُه نسل فاصله ، به امام علی علیه السلام می‌رسند.

از این رو، معلوم می‌شود که « سیّد» هم از سوی پدر، هم از طرف مادر، خاندان پاک و شریفی داشته که هر دو از نسل مبارک امیرالمؤمنین علی علیه السلام بوده‌اند.

۵ خواب «شیخ مفید (ره)»

چند سالی بیش‌تر از عمر «سیّدرضی» و برادرش « سیّد مرتضی» نگذشته بود که مادرشـــان تصمیم گرفت آن دو را برای تحصیل و کسب علم نزد عالم پرآوازه‌ی شـــهر؛ یعنی «شیخ مفید (ره)» ببرد، تا فرزندانش از علم و معرفت او بهره‌مند شوند و علوم اسلامی را از ایشان بیاموزند.

روزی دســـت کـــودکان خـــود را گرفت و به ســـوی محل درس « شـــیخ مفید(ره)» به راه افتاد.

« شـــیخ مفید(ره)» مانند همیشه در مسجد« بُراثا» واقع در محله‌ی شیعه نشـــین بغداد برای شـــاگردان خود درس می‌گفت، که ناگهان بانوی با وقار و محترمی وارد مسجد شد. او که دست دو کودک خود را گرفته بود، نزد شیخ آمد و پس از عرض سلام گفت:

> « ای شـــیخ! من همســـر « طاهر ذوالمناقب» هستم و این دو کودک، فرزندان من هستند. آنان را نزد شما آورده‌ام تا به آن‌ها علم دین بیاموزید.»

«شـــیخ مفید(ره)» با شـــنیدن این سخن، اشـــک از دیدگانش جاری شد و مدّتی گریست.

سپس به احترام آن بانوی بزرگوار و فرزندان عزیزش از جای برخاست و گفت:

« من، شب گذشته حضرت فاطمه علیها السلام را در خواب دیدم در حالی که دست امام حسن و امام حسین علیهما السلام را گرفته بودند ، پیش من آورد و پس از سلام فرمود:
« ای شیخ ! این دو فرزندان من هستند به آن‌ها دانش دین بیاموز»
من با دیدن این خواب، شگفت زده شدم و در این اندیشه فرو رفتم که راز این خواب چیست؟!»

این گونه بود که خواب « شیخ مفید (ره) » تعبیر شد و او با کمال رضایت و اشتیاق، مسؤولیت تعلیم و تربیت « سیّدرضی» و برادرش «سیّد مرتضی» را پذیرفت.

۶ آینده‌ای روشن

به این ترتیب ، شخصیتی که « من» را جمع آوری کرد به همراه برادرش تحصیلات خود را در شهر بغداد آغاز کردند تا قدم به قدم به آینده‌ی درخشان خویش نزدیک شوند .

در آن روزگار، شهر بغداد یکی از بزرگ‌ترین مراکز علم و دانش و فرهنگ بود و دانشمندان بسیاری از گوشه و کنار جهان اسلام در آن شهر گرد هم آمده بودند و در همه علوم از شعر، ادب، لغت، هندسه، حساب، فلسفه، تفسیر، حدیث، تاریخ و ... به تحقیق و تدریس می‌پرداختند.

هر طالب علمی می‌توانست با استفاده از استادان فرزانه و برخورداری از کتابخانه های بزرگ و مجهّز شهر، مراحل تحصیل و کمال علمی را بی‌وقفه طی کند و پلّه‌های ترقّی را یکی پس از دیگری پشت سر بگذارد.

سید رضی و برادرش نیز از فضای علمی حاکم بر بغداد و همچنین وجود اندیشمندان و عالمان بزرگی همچون شیخ مفید و... نهایت بهره را بردند و علوم اسلامی را به سرعت آموختند.

هوش « سـیّدرضی» در فراگیری علوم اسـلامی آن چنان بود که پس از مدّتـی ، همگان آینده‌ی درخشـان او را پیش‌بینی می‌کردند و اسـتعداد کم نظیرش را می‌ستودند.

۷ شعر و ادب

« سـیّدرضی» در کنار تحصیل علوم دینی، گهگاه اشعاری نیز می‌سُرود و با آن که کم‌تر از ده سـال داشـت، امّا اشعار زیبا و دلنشین او همه را شگفت زده کرده بود.

او در نُه سالگی قصیده‌ای دلنشین در مدح پدر بزرگوارش سُرود.

پدر « سیّدرضی» به پاس استعداد کم نظیر فرزندش، جایزه‌ای به او داد؛ امّا «سیّد» آن را نپذیرفت و گفت:

« پدر جان! من این قصیده را به عشـق داشتن پدری چون تو سروده‌ام، نه برای گرفتن جایزه و پاداش.»

سیّد رضی هنوز سی ساله نشده بود که آوازه‌ی شُهرتش در همه جا پیچید، به گونه‌ای که « تقیّه» - دختر حاکم و پادشـاه قدرتمند آن روزگار – کسی را از مصر روانه بغداد کرد ، تا نسخه‌ای از دیوان شعر « سیّد» را برایش تهیّه کند. وقتی دیوان« سیّدرضی» را برای دختر پادشاه بردند، آن قدر خوشحال شد که گویی ارزشمندترین هدیه‌ی عمر خود را دریافت کرده است.

البّته علاقه و اسـتعداد او منحصر به شعر و شاعری نبود ؛ بلکه علاقه زاید الوصفی به قرآن کریم و سـخنان گهربار پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسـلم و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام داشتند که با تلاوت و بهره جستن از آن ها جان تشـنه خود را سـیراب می کرد . به همین سبب بود که تمام قرآن را در مدّت کوتاهی حفظ کرد .

۸ اندیشه و قلم

هر چه از عمر « سـیّد رضی» می‌گذشـت به نکات تازه‌ای از زیبایی‌ها و ظرافت‌های سخنان پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم و امامان معصوم علیهم السلام دسـت می‌یافت و شور و شوق بیش‌تری برای مطالعه و تحقیق در این زمینه پیدا می‌کرد .

در آغـاز جوانی بـه این فکر افتاد تـا کتابی بنویسـد و در آن، گزیده‌ای از سـخنان پیشوایان بزرگ اسـلام را که در نظرش دلنشـین‌تر و زیباتر بود گردآوری کند. از این رو، قلم به دست گرفت و با علاقه‌ای فراوان به انجام این کار همّت گماشت.

او قسـمت‌هایی از کتاب « خصائص الائمّه» را نوشته بود که متأسّفانه به دلیل گرفتاریهای گوناگون و پیشامدهای ناگوار زندگی، از تکمیل و ادامه کار باز ماند.

وی در کتاب ناتمام خود ، قسمتی از سخنان کوتاه امیرالمؤمنین علی علیه السلام را نیز آورده بود ، امّا به هر حال نتوانست این کار را به پایان برساند .

خود «سید» در این باره می‌گوید:

> « من در آغاز جوانی شـروع به نوشتن کتابی در باره فضائل امامان معصوم علیهم السـلام کردم که شـامل بیانات و سخنان برگزیـده آنان بـود و هدف خود را از نوشـتن این کتاب در ابتدای آن آوردم و پیش گفتار خود قرار دادم .
>
> وقتی نوشـتن فضائل امیرالمؤمنین علی علیه السـلام را به پایان رسـاندم ، پیشـامدهای روزگار و گرفتاریهای گوناگون ، مرا از تکمیل کتاب بازداشـت، من کتاب را بـه باب‌های منظّم و فصل‌های مرتبّی تقسـیم کرده بودم. در انتهای این کتاب هم فصلی را اختصاص به سـخنان کوتـاه امیر مومنان علی

علیه السلام که شامل مؤعظه‌ها ، سخنان حکمت آمیز ، مثال‌ها و آداب زندگانی ایشـــان بود قرار دادم . ولی ســـخنرانی‌های طولانی و نامه‌های بلند را نیاوردم.»[۱]

کتاب ناتمام «سیّد» بی آن که او قصد کامل کردن آن را داشته باشد، در گوشه‌ای از خانه‌اش بود. او گهگاه همان مقدار از کتاب را به بعضی از دوستان نزدیک خود نشان می‌داد و با آنان در این باره به مشورت می پرداخت.

با دیدن آن نوشته‌ها، همگان « سیّد» را مورد تشویق قرار داده و به ذوق و استعداد او آفرین می‌گفتند .

۹ پیشنهاد دوستان

گروهی از دوســـتان « ســـیّدرضی» که از ناتمام ماندن کتاب آگاه بودند و علاقه زیادی به اتمام آن داشـــتند ، پیشـــنهاد کردند که او کار گذشـــته را به شکل دیگری دنبال کند و به پایان برساند . بنابراین به او گفتند:

« بسیار خوب و پسندیده است که تو مجموعه‌ای از سخنان دلنشـــین و زیبـــای امیرالمؤمنین علی علیه الســـلام را گردآوری کنی و تنها به سخنان کوتاه آن بزرگوار بسنده نکنی.
از این پس هر نامه، ســـخنرانی، ســـفارش و ســـخن کوتاه یا بلندی که از آن حضرت می‌یابی بنویس و کتاب جداگانه‌ای در باره‌ی فرموده‌های حضرت تهیّه کن.»

بهتر است ماجرای پیشنهاد دوستان « سیّد رضی» را از زبان خود او بشنوید :

« روزی عدّه‌ای از دوستان نزد من آمدند و این کتاب را دیدند، از آن جا که در آن فصلی با عنوان سخنان کوتاه امام علی علیه السلام آمده بود، آن را پسندیدند و از نو بودن کار شگفت‌زده شدند.

۱- مقدمه کتاب نهج البلاغه.

به همین دلیل، از من خواســتند کتابی بنویســم که شامل تمام ســخنرانی‌ها، نامه‌هــا، مؤعظه‌ها و ســخنان کوتاه امام المتقین امیرالمومنین علی علیه السلام باشد.
به نظر آن‌ها ، در سخنان آن حضرت شگفتی‌های فراوانی در بیان گوهرهای درخشانی از کلام عرب و گفتارهای جالبی در باره‌ی دین و دنیا وجود دارد که در هیچ ســخنی دیده نشده و در هیچ کتابی گردآوری نگشــته ؛ چــرا که امیرالمؤمنین علی علیه السلام سرچشمه سخنان سنجیده و شیوا است ... این سخنان پرتوی از دانش الهی است و بوی عطر سخنان پیامبر خدا صلی الله علیه و آله از آن به مشام می‌رسد.»[1]

پیشنهاد دوستان « سیّد» مورد قبول وی قرار گرفت و تشویق‌های شورانگیز آنان به او توان دوباره‌ای بخشید. « سیّد» مصمّم شد تا از نو کتابی بنویسد و آن کتاب « من» بودم که « سیّد رضی» در سال ۳۸۴ (هـ‌ق) شروع به گردآوری کرد و نام مرا « نهج‌البلاغه» گذاشت .

« ســیّد» برای نگارش « من» در آغاز به جُســت و جوی سخنرانی های امام علی علیه السلام پرداخت . او از کتابخانه‌های معتبر بغداد بهره‌ی فراوان برد . کتابخانــه‌ی «دارالعلم» با ۸۰/۰۰۰ نســخه ، کتابخانــه‌ی « بیت‌الحکمه» با ۱۰۰/۰۰۰ جلد کتاب و چند کتابخانه‌ی بزرگ و کوچک دیگر نیز برای انجام تحقیقات در دسترس این عالم بزرگوار بود .

(۱۰) شرح حال گذشته «من»

« ســیّد رضی» مــرا در زمانی گردآوری کرد که ۳۶۰ ســال از شــهادت امیرالمؤمنین علی علیه السلام می‌گذشت. « سیّد» مطالب مرا از میان نوشته‌های کتاب‌هایی که قبل از او تألیف شده بود ، بدست آورد و در یک جا جمع کرد .

۱- مقدمه کتاب نهج البلاغه.

همین موضوع بیانگر آن است که پیش از او ، عدّه بسیاری از نویسندگان و محقّقان دیگر ، دست به جمع‌آوری سخنان حضرت زده بودند . به طوری که دانشـــمندان و تاریخ نویسان در کتاب‌های خود نوشته‌اند که پیش از «سیّد» ۲۲ کتاب توســـط عالمان و دانشـــمندان نوشته شـــده بود که هر کتاب شامل تعدادی از خطبه‌ها ، نامه‌ها و یا حکمت‌های حضرت بود .

نخستین کتابی که در این زمینه تدوین شد « سخنرانی‌های علی علیه السلام روی منبر» نام داشـــت. مؤلف این کتاب ، کســـی بود که در زمان جاهلیّت – یعنی پیش از بعثت رســـول خدا صلی الله علیه و آله وســـلم – بدنیا آمد . او که بعد از ظهور اســـلام مسلمان شده بود ، پس از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم به جمع یاران امیرالمؤمنین علی علیه الســـلام پیوســـت و تا زمان شهادت حضرت در کنار ایشان بود .

این شخص که «زیدبن وهب جُهنی» نام داشت در سال ۹۶ هجری درگذشت، امّا پیش از مرگش ، مطالبی را که خود از زبان حضرت علی علیه السلام شنیده بود را در کتابی به نام « سخنرانی‌های علی علیه السلام روی منبر» نوشت .

پـــس از او ۲۰ کتاب دیگر در این زمینه تنظیم شـــد که هر کدام تعدادی از خطبه‌هـــا ، نامه‌هـــا و حکمت‌های حضرت را در خود جـــای داده بودند . آخرین شخصیتی که پیش از « سیّد رضی» در ارتباط با فرمایشات امیرالمومنین علیه السلام کتابی تدوین کرد ، دانشمند برجسته‌ای به نام «ابو عثمان جاحظ» بود. او در سال ۲۵۵ هجری درگذشـــت یعنی ۱۰۴ سال قبل از تولّد «سید رضی» . و این بدان مفهوم است که در این ۱۰۴ سال کتابی در این مورد به رشته تحریر در نیامد .

کتـــاب جاحظ « صد ســـخن از امیرالمؤمنین علی علیه الســـلام» نام دارد که «سیّد رضی» از مطالب آن نیز مانند مطالب کتاب‌های دیگر استفاده کرد .[۱]

.....

۱ - گردآوردندگان سخنان حضرت علی علیه السلام قبل از سیّد رضی (ره).

(۱۱) سیّدرضی از نگاه دانشمندان

درباره شـــخصیت ارزنده « سیّدرضی» درحوزه علم و ادب و تقوی مطالب فراوانی نقل شده است، از جمله:

الف: مقام معظّم رهبری « حضرت آیت‌الله خامنه‌ای» :

«... البّته قبل از آن که « ســیّدرضی» به تدوین نهج‌البلاغه دســت بزند ، خطبه‌ها و کلمات و نوشته‌های آن حضرت در کتاب‌های حدیث و تاریخ به صورت پراکنده یافت می‌شــد ، ولی به این صورت جمع‌آوری نشده بود و کسانی هم قبل از او این کار را به یک نحوی شروع کردند، منتها نه به صورتی که « ســیّدرضی» انجام داد. بنابر ایــن، ما مرهون زحمت و ابتکار این عالم بزرگوار هســتیم که « نهج‌البلاغه» را برای ما باقی گذاشت.»[۱]

ب:آیت‌الله مکارم شیرازی:

« ســزاوار است عاشقان حقیقت، پویندگان راه معرفت الله و جویندگان راه و رسم بهتر زیستن، همه روزه در کنار آرامگاه عالم بزرگوار سیّدرضی (گردآورنده نهج‌البلاغه) حاضر شوند و در برابر او سر تعظیم فرود آورند و بر روانش درود بفرستند که اثری چنین گرانبها و بی‌بدیل از کلمات مولا علی‌علیه السلام را جمع‌آوری کرده و در اختیار ما مســلمانان، بلکه در اختیار بشریّت قرار داده است.»[۲]

.....

۱ - نهج‌البلاغه از دیدگاه مقام معظم رهبری، ص ۲۴
۲ - پیام امام امیرالمومنین (ع)، ص ۱۴

ج: دکتر زکی مبارک «اندیشمند و محقّق مسیحی»:

«سیّدرضی در جهان ادب با دشوارترین بدرفتاری ها روبرو شد و اگر دیوان اشعار او به زبان فرانسوی، انگلیسی و یا آلمانی بود، اهل این زبان‌ها صدها کتاب پیرامون آن می‌نوشتند و ده‌ها مجسمه به عنوان تقدیر و تشّکر برایش می‌ساختند.»[1]

(۱۲) جمع آوری «خطبه‌ها»

نخستین کار «سیّد رضی» نوشتن سخنرانی‌های «امیرالمؤمنین علی علیه السلام» بود. او برای جمع‌آوری سخنرانی‌ها یا به عبارت دیگر «خطبه‌ها» سعی و تلاش فراوانی نمود.

«خطبه» به سخنی ارزشمند و گرانبها گفته می‌شود که معمولاً کمی طولانی است و سخنران آن را در زمان‌ها و موقعیّت‌های گوناگون بیان می‌کند.

بنابر این خواندن «خطبه» نوعی هنر و توانایی عقلی، علمی و سیاسی یک سخنور به حساب می‌آید.

«سیّد رضی» برای یافتن خطبه‌های امام علیه السلام هزاران برگ از کتاب‌های تاریخ و حدیث و ... را مورد مطالعه قرار داد و از لابلای آن‌ها یادداشت برداشت

از ۲۴۱ خطبه‌ای که در صفحات نفیس و با ارزش «من» قرار دارد، طولانی‌ترین آن‌ها «خطبه قاصعه» (خطبه ۱۹۲) در یازده صفحه، «خطبه اشباح» (خطبه ۹۱) در نُه صفحه و «خطبه غرّا» (خطبه ۸۳) در شش صفحه می باشند. کوتاه‌ترین آن ها نیز خطبه های ۵۹، ۶۱ و ۲۳۶ می باشند. (حدود یک تا دو سطر).

.....

۱- عبقریة الشریف الرضی، ج۱، ص ۱۹.

خوب است بدانید که از میان خطبه های « من» فقط چهار خطبه توسّط « سیّد رضی» نامگذاری شده است که عبارتند از:

«۱. خطبه شقشقیّه (خطبه ۳)

۲. خطبه غرّا (خطبه ۸۳)

۳. خطبه اشباح (خطبه ۹۱)

۴. خطبه قاصعه (خطبه ۱۹۲).»

اوّلین خطبه از نظر زمانی ، خطبه ۲۳۵ است که حضرت هنگام غسل دادن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم بیان فرمودند . آخرین خطبه نیز از نظر زمانی خطبه ۱۴۹ می باشد که حضرت در سال ۴۰ هجری در بیستم رمضان قبل از شهادت ایراد فرمودند . اکثر خطبه‌های حضرت در کوفه و در جنگ «صفّین» و « نهروان» بوده است . لازم به ذکر است که برخی خطبه‌های مشهور امیرالمؤمنین علی علیه السلام را « سیّد رضی» در وجود من جای نداد . این خطبه ها عبارتند از:

«۱. خطبه غدیریّه ۲. خطبه البیان ۳. خطبه بدون الف

۴. خطبه بدون نقطه ۵. خطبه الوسیله و ...»

(۱۳) موضوع خطبه ها

در اوّلین بخش صفحات « من» خطبه‌ها قرار دارند که شامل موضوعات متنوع و گوناگونی هستند، از جمله:

«۱. مدح و ستایش پروردگار ۲. خداشناسی ۳. جهان‌شناسی

۴. معرّفی رسول خدا صلی الله و علیه و آله وسلم ۵. نصیحت و اندرز

۶. افشای توطئه دشمنان ۷. یاد حضرت فاطمه علیهاالسلام

۸. تشویق به جهاد ۹. فضائل اهل بیت علیهم السلام ۱۰. اهمیّت و ارزش قرآن کریم و ...»

ناگفتـــه نماند که دوران صـــدور خطبه‌های حضرت را نیز می‌توان به ادوار گوناگون تقسیم کرد : که عبارتند از:

«۱. دوران قبل از خلافت و زمامداری (۲۵ سال خانه‌نشینی در مدینه) شـــامل ۱۴ خطبه می‌باشد که ۲ درصد خطبه‌ها را تشکیل می دهد ؛

۲. دوران ۴ ســـال و ۹ مـــاه حکومت حضـــرت که ۹۸ درصد خطبه‌ها را شامل می شود و به دوران حکومت امام علیه السلام اختصاص دارند».

خطبه‌های « من» در حال حاضر ترتیب زمانی ندارند و بر اســـاس صدور خطبه‌ها تنظیم نشده‌اند .خطبه‌های مشهورم عبارتند از:

۱. خطبه توحیدیّه (شماره ۱)؛

۲. خطبه شقشقیّه (شماره ۳)؛

۳. خطبه جهاد (شماره ۲۷)؛

۴. خطبه غرّاء (شماره ۸۳)؛

۵. خطبه اشباح (شماره ۹۱)؛

۶. خطبه ابوذر (شماره ۱۳۰)

۷. خطبه طاووس (شماره ۱۶۵)؛

۸. خطبه قاصعه (شماره ۱۹۲)؛

۹. خطبه متّقین (شماره ۱۹۳)؛

۱۰. خطبه شـــهادت حضرت فاطمه علیهاالســـلام (شماره ۲۰۲)؛

و ...

(۱۴) نسخه‌های « نهج‌البلاغه»

لازم به ذکر است که در حال حاضر در کشور عزیزمان ایران دو نوع نسخه بیش از نسخ دیگر مورد اقبال ناشران قرار دارد :

«**۱. نسخه « فیض‌الاسلام»** - یکی از مترجمان بزرگ «من» - که این نسخه شامل ۲۳۹ خطبه می باشد .
در این نسخه (خطبه های ۵۲ و ۵۳ یک خطبه و هم چنین خطبه های ۱۵۲ و ۱۵۳ نیز یک خطبه به حساب می آیند) ؛
۲. نسخه « صبحی صالح » که این نسخه شامل ۲۴۱ خطبه می باشد . البته به لحاظ محتوا این دو نسخه تفاوتی با هم ندارند و اختلاف فقط در شماره گذاری خطبه‌ها و حکمت‌ها می باشد .»

(۱۵) خطبه ۲۲۱ از نگاه «ابن ابی الحدید»

« ابن ابی الحدید» - دانشمند و عالم اهل سنّت – در شرح نهج‌البلاغه خود در باره خطبه ۲۲۱ « من» می‌گوید:

« سوگند می‌خورم به همان کسی که تمام امّت‌ها به او (خدا) سوگند یاد می‌کنند که این خطبه (۲۲۱) را از پنجاه سال قبل تاکنون بیش از هزار بار خوانده‌ام و هر زمان آن را می‌خواندم، خوف و وحشت و بیداری عمیقی تمام وجود مرا در بر می‌گرفت و در قلب من اثری شگفت می‌گذاشت و در اعضای پیکرم لرزشی پدید می‌آورد . هر زمان در مضامین آن دقّت می‌کردم به یاد مردگان از خانواده و بستگان و دوستانم می‌افتادم و چنان می پنداشتم که من همان کسی

هستم که امام علیه السلام در لابلای این خطبه توصیف می‌کند. چقدر واعظان، خطیبان و فصیحان در این خصوص گفته‌اند و چقدر من در برابر سخنان آنان به طور مکرّر قرار گرفته‌ام، امّا در هیچ‌کدام تأثیری را که این کلام حضرت در دل و روح من می‌گذارد ، ندیده‌ام.»[۱]

«آیت‌الله جوادی آملی» - مفسّر عالیقدر و محقّق بزرگ اسلامی – می‌فرماید که « ابن ابی الحدید» در خصوص خطبه ۲۲۱ می‌گوید:

« اگر تمام فصحای (سخنران‌های توانا) عرب در یک جا نشسته باشند و این خطبه ۲۲۱ حضرت قرائت شود ، شایسته است که همه آنان سجده کنند، همان‌طور که قرآن سوره‌هایی دارد که در آن سوره‌ها آیاتی است که اگر آن آیات خوانده شود ، باید سجده کرد ...»

«آیت‌الله جوادی آملی» در ادامه می‌فرماید:

«این مطلب در درس استاد « علّامه طباطبایی (ره)» مطرح شد که چگونه « ابن ابی الحدید» چنین تدبیر بلندی دارد؟»

استاد فرمود:

« بدانید که « ابن ابی الحدید» گزاف نگفته است ، زیرا اگر سجده است برای کلام خداست و همان محتوای قرآنی است که به صورت « خُطب» علی بن ابی طالب علیه السلام درآمده است . در حقیقت برای کلام خداوند سجده می‌کنند ، نه برای کلام مخلوق خدا .»

به هر حال کار « سیّد رضی» در جمع‌آوری خطبه‌های « من» پایان یافت و او توانست با سعی و کوشش فراوان ۲۴۱ خطبه را از میان حدود ۵۰۰ خطبه حضرت از انبوه کتاب‌های گوناگون برگزیده گرد آورد .

.....

۱- شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱۱، ص ۱۵۳.

خوب اســت بدانید بعد از « سیّدرضی» عده ای تمام خطبه های حضرت را جمع آوری کرده اند، «علامه محمّدباقر محمودی» در کتاب «نهج السعاده فی مستدرک نهج البلاغه» حدود ۵۰۰ خطبه جمع آوری کرده است.

۱۶ جمع آوری «نامه‌ها»

«سیّد رضی» پس از تألیف نخستین بخش که خطبه ها را تشکیل می دهد به جمع‌آوری نامه‌های حضرت پرداخت که شامل ۷۹ نامه مکتوب به استانداران ، فرمانداران ، دوســتان ، بســتگان ، دشــمنان ، قضات ، فرماندهان نظامی ، مأموران جمع‌آوری زکات ، مالیات و ... می باشد .

نامه‌های تاریخــی امیرالمؤمنین علی علیه السلام که در دوران حکومت آن حضرت صادر شده است از ذخایر مهمّ اسلام به شمار می رود . محتوای این نامه‌ها به اندازه‌ای زنده و تأثیر گذار است که گویی امروز از امام علیه السلام صادر شده و برای مخاطبان همین زمان است . افسوس که جامعه امروز ما آدمیان از این گنجینه عظیم غافل هســتند و ای کاش همه حاکمان و سیاستمداران جهان بدان توجّه می‌کردند و از آن برای اصلاح جامعه جهانی بهره می‌گرفتند

حاکمان امروز می توانند با بهره گیری از این گنج بی پایان که عالی ترین رموز مدیریّت و انسانی ترین نوع حکومت را به بشر تعلیم می دهد ، بالا ترین آموزش و درس آئین کشورداری را بیاموزند .

این نامه ها که دارای ابعاد گونانون از قبیل سیاســی و تربیتی می باشد در شرایطی صادر شده است که امیرالمؤمنین علی علیه السلام هم بر مسند تربیت انسان‌ها تکیه داشت و هم رهبر حکومت و سیاست و همچنین رئیس دولت بوده اند .

مطالعه این نامه‌ها و دقّت در شأن صدور آن‌ها و ملاحظه شرایط و اوضاع و احوال آن روز جهان اســلام برای همگان ، مخصوصاً کارگزاران نظام مقدّس جمهوری اسلامی ایران بسیار مفید ، بلکه ضروری است.

حضرت آیت الله مکارم شیرازی می‌فرماید:

« به عقیده من کسانی که اکنون دست‌اندرکار مسائل سیاسی هستند ، باید همه شب ، نامه‌های نهج‌البلاغه را مطالعه کنند و آن را در کار روزمره خود پیش چشم بگذارند .»

لازم به ذکر است که این نامه‌ها که عموماً در دوران حکومت حضرت صادر گردیده از آغاز سال ۳۶ هجری با عزل استاندارانی که خلیفه سوم نصب کرده بود شروع و با فرستادن استانداران جدید برای پنج منطقه (شبه جزیره عربستان ، مصر ، عراق ، ایران و شام) تا سال ۴۰ هجری ادامه داشت .

نامه های ۶۸ و ۷۴ را حضرت قبل از به حکومت رسیدن نوشته بودند .

در حال حاضر، نامه های حضرت ترتیب زمانی ندارند و بر اساس صدور تنظیم نشده‌اند . طولانی‌ترین نامه « عهدنامه امام علی علیه السلام به مالک اشتر» (نامه ۵۳) در سیزده صفحه است که در آن اصول کشورداری و عدالت گستری بیان شده و هم‌چنین « وصیت‌نامه امام علی علیه السلام به امام حسن علیه السلام» (نامه ۳۱) که در ده صفحه آمده است که در آن اصول تعلیم و تربیت بیان شده است.

کوتاه‌ترین نامه نیز « نامه ۷۹» در یک سطر و سه کلمه است که به فرماندهان لشکر نوشته شده و «نامه ۷۷» در یک سطر و هفت کلمه که به «ابن عبّاس» نوشته شده است.

نامه‌های مشهور حضرت عبارتند از:

۱. نامه شماره ۳: به «شریح بن حارث» در باره خرید خانه هشتاد دیناری؛

۲. نامه شماره ۲۴: وصیت نامه اقتصادی به امام حسن علیه الاسلام

۳. نامه شماره ۲۵: به «مأموران مالیات» در باره مسأله حقوق حیوانات؛

۴. نامه شماره ۲۷: به محمد ابن ابی بکر، اخلاق مدیران؛
۵. نامه شماره ۲۸: به معاویه (افشای دروغ‌های معاویه)؛
۶. نامه شـــماره ۳۱: به «امام حسن علیه السلام» نامه‌ای تربیتی به تمام جوانان و نوجوانان؛
۷. نامه شماره ۴۵: به «عثمان بن حنیف» استاندار بصره؛
۸. نامه شماره ۴۷: به «امام حسن و امام حسین علیهما السلام» وصیت‌نامه حضرت؛
۹. نامه شماره ۵۳: به «مالک اشتر» در مورد مسائل حکومتی؛
۱۰. نامه شـــماره ۶۹: بـــه حارث همدانـــی (از یاران مخلص حضرت)؛ و ...»

اوّلین نامه از نظر زمانی «نامه ۷۹» است که حضرت آن را برای فرماندهان نظامی نوشت. و آخرین‌نامه هم از نظر زمانی « نامه ۲۳» است که وصیت‌نامه حضرت می‌باشد.

نامه‌های امام علی علیه السلام ابتدا در شـــهر مدینه در آغاز حکومت ، سپس در مســـیر بصـــره و بعد در بصره هنگام جنگ «جمـــل» ، در کوفه ، در جنگ «صفّین» و «نهروان» صادر شده است.

موضوع نامه‌ها نیز اغلب حاوی مطالب مهم و ســـودمند اجتماعی، سیاسی و کشورداری است.

(۱۷) نامه‌های امام علی علیه السلام و معاویه

«جرجی زیدان» - نویسنده و مورّخ معروف مسیحی – نامه‌های امام علی علیه السلام و معاویه را مورد مقایسه قرار می‌دهد و می‌گوید:

« ما علی بـــن ابی طالب علیه السلام و معاویه را ندیده‌ایم تنها وســـیله‌ای که ما را به میزان ارزش وجـــودی آنان راهنمایی

می‌کند، نامه‌های باقی مانده اســت که امروز بهترین معرّف شخصیّت گوینده و نویسنده خویش است.

نامه‌هایــی که معاویه بــه مأموران خود نوشــته حول محور تسلّط و چپاول بیشــتر بر اموال مردم و زراندوزی می باشد تا با جمع آوری ســرمایه های فراوان که معجزه های فراوانی هم از آن ها دیده بتواند به مقاصد خود برسد .

امــام علی بن ابی طالب علیه السلام در تمــام نامه‌هایی که به فرمانداران و استانداران خود نوشته است، بیش از همه چیز آنان را به پرهیزگاری و ایمان اســتوار و برگزاری نماز و روزه و امــر به معروف و نهــی از منکر ســفارش می‌کند و تأکید می‌نماید که نســبت به زیردســتان و فقیران و نیازمندان و قرض‌داران، مهربان و توجّه بیشــتری داشــته باشند و اصرار مــی ورزد کــه خدا را در همه حال ناظــر اعمال خود بدانند و این حقیقت را مدّ نظر قرار دهند که دنیا ناپایدار اســت و شایسته دلبستگی نیست.»[1]

۱۸ موضوع نامه ها

از ۷۹ نامه‌ای که در پیکر «من» ثبت شــده اســت، جنبه‌های رهنمودی آن‌هــا بیش از ســایر جنبه‌ها به چشــم می‌خورد. در ایــن نامه‌ها، حضرت به استانداران، فرمانداران، فرماندهان نظامی، قضات، مأموران مالیات و ... به این موارد تأکید و تذکّر داده است:

«۱. نظارت کامل حضرت بر عملکرد کارگزاران حکومت؛

۲. سفارش به حقوق مردم و حقوق حیوانات؛

۱- تاریخ تمدن اسلام

۳. شایسته سالاری (یعنی کسانی را مسئول امور کارها برگزیده که شایسته بودند، نه آشنایان و بستگان را.)؛
۴. توجّه به مردم و اطّلاع رسانی و آگاه کردن مردم (گزارش کار)؛
۵. در صدور فرامین و وضع مالیات، خود را به جای ناتوان‌ترین افراد قرار دهید؛
۶. به کارگزاران خود می‌نویسد: در عین حال که انجام وظیفه می‌کنید، مظهر «رأفت» و «عدالت» باشید؛
۷. به مسئولان حکومت می‌نویسد: از هواپرستی، مال اندوزی، تکبّر و جاه‌طلبی و ... دوری کنید؛
۸. کشورداری را از دینداری جدا نکنید و شغل خود را جزء وظایف عبادی بشمارید؛
۹. بر ضعیفان ببخشایید و بر زخم‌های آنان مرهم گذارید؛
۱۰. به فرماندهان نظامی سفارش‌های اخلاقی می‌کنند که:
الف: هیچ گاه شما آغاز کننده جنگ نباشید؛
ب: مجروحان را به قتل نرسانید؛
ج: فراریان و آن‌ها که قدرت دفاع ندارند را نکشید؛
د: زنان را مورد اذیّت و آزار قرار ندهید، هر چند نسبت به شما بدگویی کنند ...»

در این بخش از نهج البلاغه ۷۹ نامه جمع‌آوری شده است در حالی که نامه‌های حضرت بالغ بر سیصد نامه می شود .

بالاخره «سیّد رضی» بخش دوم مرا که نامه‌ها می‌باشد به خوبی به پایان رساند.

۱۹ جمع آوری «حکمت‌ها»

در بخش پایانی «من» یعنی بخش سوم، سخنان و کلمات حکیمانه امیر بیان و خورشید حکمت و هدایت و پیشوای عدالت «امیرالمؤمنین علی علیه السلام» قرار دارد که از درخشندگی و بلاغت و جلوه خاصّی برخوردار است و بسیاری از بزرگان دانش و ادب در طول این چهارده قرن، از چشمه زلال «حکمت‌های من» سیراب شده‌اند و به انتقال آن جرعه‌های جان بخش به کام تشنگان معارف پرداخته‌اند.

حکمت‌های «من» آن چنان عمیق، زیبا و کاربردی و فصیح است که چشم دل را مبهوت می‌سازد. «امیرالمؤمنین علی علیه السلام» به تناسب مخاطبان خود ، شاهراه های هدایت بشر را بیان فرموده و راه های درمان دردهای انسان را به گونه ای ارائه فرموده اند که قلب و روح خوانندگان سیراب شده و آن ها را در مسیر رشد و تعالی قرار می دهد .

از این رو، حکمت‌های «من» دلنشین و روح پرور و مایه‌ی عبرت و سرمشق زندگی است و این حکمت‌های عمیق، زیبا و کاربردی تا به حال به بیش از ۴۰ زبان زنده دنیا ترجمه شده است.

۲۰ تعریف «حکمت»:

«حکمت» یعنی آگاهی و علمی که انسان را در مسیر حق، محکم و استوار کند و سخنی که آدمی را از زشتی‌ها و بدی‌ها باز دارد.

در این بخش ۴۸۰ جمله کوتاه و بلند حکمت آمیز وجود دارد که از آن‌ها به «کلمات قصار» و یا «حکمت‌ها» تعبیر می‌شود.

این بخش با جمله‌هایی کوتاه، از لحاظ ساختار، ولی با مضامین بسیار بلند به لحاظ معنا، زیبایی خاصّی به «من» داده است.

خوب اســت بدانید در میان کلمات کوتاه «من» بین شــماره‌های ۲۶۰ و ۲۶۱ فصلی مشاهده می‌شود که در آن ۹ کلمه کوتاه و حکیمانه قرار دارد که «سیّد رضی» از آن‌ها به عنوان کلام غریب و دشوار تعبیر کرده که به تفسیر و توضیح نیاز دارند که خود ایشان در باره آن‌ها توضیح داده است.

در مجمــوع بــا توجّه به این ۹ کلمه، مجموعــه کلمات قصار «من» ۴۸۹ کلمه می‌شود.

طولانی‌ترین حکمت‌های «من» حکمت شماره ۱۴۷، ۳۱ و ۱۵۰ می‌باشد و کوتاه‌ترین آن‌ها نیز حکمت شماره ۱۸۷، ۴۱۸ و ۴۳۴ است .

بیشتر این حکمت‌ها در باره «خودسازی» و «انسان‌سازی» می‌باشد.

حکمت‌های مشهور «من» عبارتند از:

«۱. حکمت (شماره ۸) تعجب از خلقت انسان؛

۲. حکمت (شماره ۳۸) آداب معاشرت؛

۳. حکمت (شماره ۸۲) سفارش به پنج چیز ... ؛

۴. حکمت (شماره ۱۰۴) گفت و گوی حضرت با نوف بُکالی؛

۵. حکمت (شماره ۱۲۵) تعریف اسلام؛

۶. حکمت (شماره ۱۳۲) بانگ هر روز فرشتگان؛

۷. حکمت (شماره ۱۴۷) گفت و گو با کمیل در باره اهمیت علم؛

۸. حکمت (شماره ۲۳۷) اقسام عبادت و بندگی خدا؛

۹. حکمت (شماره ۲۸۹) اوصاف برادر دینی؛

۱۰. حکمت (شماره ۴۱۷) شرایط استغفار؛...»

(۲۱) موضوع حکمت‌ها:

موضوع حکمت‌های «من» بیشتر حول محور این مسائل است:

«۱. علمی: حکمت شماره ۱۲۸، ۲۰۶، ۴۰۰ و ...؛
۲. روان‌شناسی: حکمت شماره ۹۱، ۱۱۸، ۱۴۳، ۱۶۷، ۴۶۸؛
۳. جامعه‌شناسی: حکمت شماره ۱۲۰، ۱۱۴، ۳۶۹، ۴۶۸؛
۴. تحلیل سیاسی: حکمت شماره ۱۸۳، ۱۹۴، ۲۰۹، ۲۶۳، ۳۱۷، ۳۹۶؛
۵. بهداشتی: حکمت شماره ۱۲۸، ۳۹۷؛
۶. نظامی: حکمت شماره ۱۱، ۵۲، ۲۳۳، ۳۰۷، ۳۱۸؛
۷. روابط اجتماعی: حکمت شماره ۱، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۵۰؛
۸. ارزش علم: حکمت شماره ۳۳۸، ۳۶۶؛
۹. شناخت اهل بیت علیهم السلام: حکمت شماره ۱۰۹، ۱۱۱، ۱۱۲؛
۱۰. مردم‌شناسی: حکمت شماره ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۷۲، ۲۹۵، ۲۶۹، ۳۵۰.»

نا گفته نماند که هدف «سیّد رضی» جمع‌آوری همه حکمت‌های آن حضرت نبوده، بلکه تنها تعدادی از آن حکمت‌ها را جمع‌آوری کرده است. سخنان و کلمات حکیمانه حضرت بیش از ۴۸۹ کلمه‌ای است که در بخش سوم «من» گردآوری شده است. در حالی که «علّامه عبدالواحد آمُدی» بیش از یازده هزار کلمه حکمت آمیز حضرت را در کتاب «غُرَرُالحکَم و دُرَر الکَلم» جمع‌آوری کرده است. یعنی اگر تمام حکمت‌های امام علیه السلام جمع‌آوری شود، بالغ بر بیست هزار کلام حکمت آمیز خواهد شد.

(۲۲) حکمت‌ها از نگاه یک دانشمند مسیحی

روزی « اســتاد امین نخله» - دانشــمندان مسیحی – در جواب شخصی که از ایشــان درخواســت کرده بود که ۱۰۰ کلمه از حکمت‌های مرا برای او انتخاب کند، می‌گوید:

« به خدا ســوگند نمی‌دانم که چگونــه از میان صدها کلمه گوهربــار، تعداد ۱۰۰ کلمه آن را انتخاب کنم. من از انتخاب یــک کلمــه آن هم عاجزم، زیــرا این کار درســت مثل این می‌ماند که دانه یاقوتی را از کنار دانه‌های دیگر بردارم.
به هر حال این کار را کردم. در حالی که دســتم یاقوت‌های درخشنده را زیر و رو می‌کرد و چشمانم از پرتو نور آن‌ها خیره می‌شد. نمی‌توانی باور کنی که به علت تحیّر و سرگردانی که در انتخاب هر یک از این کلمه‌ها داشــتم، با چه مشکلی هر کلمه‌ای را از این معدن بلاغت (زیبایی سخن) بیرون آوردم.
ایــن ۱۰۰ کلمــه را بگیر و متوجّه باش کــه آن‌ها پرتوهایی از نــور بلاغت و جلوه‌هایی از انوار فصاحت (شــیوایی کلام) هستند.»[1]

بالاخره با تلاش‌های شــبانه روزی «سیّد رضی» این عالم بزرگوار و عاشق اهل بیت علیهم السلام و تشــویق دوســتان، فصل (حکمت‌ها) – سومین بخش «من» - نیز نوشته شد و به این ترتیب، کلّ پیکر «من» که شامل «خطبه‌ها، نامه‌ها و کلمات قصار» بود، تکمیل گردید و «سیّد» نیز کار بزرگی که حدود ۱۶ ســال پیش آغاز کرده بود، در ســال ۴۰۰ هجری در مــاه رجب به پایان رساند.

.....
۱- نهج البلاغه شناسی، ص ۴۶.

(۲۳) انتخاب نام

پس از به پایان رساندن آخرین بخش «من» یعنی کلمات قصار (حکمت‌ها)؛ وقت آن بود تا «سیّد» نامی برای «من» برگزینند.

نام هر کتابی باید بیانگر محتوای آن باشد. « سیّد رضی» با خود می‌گوید:

«چه نامی برای این کتاب انتخاب کنم که بتواند متن زیبا و خواندنی آن را معرّفی کند.»

خیلی در این باره فکر کرد. ناگهان این نام در ذهنش نقش بست. «نهج‌البلاغه» و لقبم «برادر قرآن».

آری! او مرا «نهج‌البلاغه» نامید. «نهج» یعنی راه و روش و «البلاغه» یعنی سخن سنجیده و زیبا سخن گفتن.

این دو کلمه با هم به معنی «راه و روش سخن سنجیده و زیبا گفتن» است.

به این ترتیب، کار نگارش «من» در ماه رجب سال ۴۰۰ (هـ.ق) هنگامی که «سیّد» ۴۱ ساله بود، پایان یافت.

«سیّد» اوّلین بار نهج البلاغه را به برادرزاده خود، یعنی دختر «سیّد مرتضی» آموخت و به او اجازه داد، تا همان‌گونه که به وی آموخته بود ، برای دیگران بخواند و به هر کس که دوست دارد، بیاموزد.

سرانجام «سیّد رضی» شش سال پس از نوشتن «من» در روز یکشنبه ششم محرم سال ۴۰۶ (هـق) در۴۷ سالگی جان به جان آفرین تسلیم نمود و چشم از جهان خاکی فرو بست و شیفتگان و طالبان علم و دانش را در اندوه و ماتم فرو برد .

مردم مؤمن و خداجوی پیکر پاک این عالم فرزانه را باشکوه فراوان تشییع کردند و پس از نماز بر جنازه مطهّرش، او را در خانه خویش در محله «کرخ» - کاظمین – به خاک سپردند[1] و بعدها به کربلا منتقل کردند.

.....

۱- برگرفته اززندگی نامه نهج البلاغه.

(۲۴) ترجمه‌ها و شرح‌های نهج البلاغه

الف: ترجمه ها :

می‌دانید که زبان اصلی «من» عربی است، امّا دانشمندان و بزرگان فارسی زبان به دلیل عشـــق و علاقه خاص نســـبت به اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم و به خصوص امیرالمؤمنین علی علیه اسلام توجّه خاصّی به ترجمه و معرّفی «من» نشـــان داده‌اند و آن جمله‌های آسمانی مرا برای شما به فارسی ترجمه کردنـــد و تاکنون بیـــش از ۷۰ ترجمه به صورت نثـــر و ۱۰ ترجمه منظوم از «من» منتشر شده است.

اسامی برخی از مترجمان به شرح ذیل می باشد :

«۱. فیض‌الاسلام ۲.جواد فاضل ۳.حسین عمادزاده،
۴.علی اصغر فقیهی، ۵.مصطفی زمانی، ۶.عبدالمحمد آیتی
۷.آیت‌الله مکارم شیرازی، ۸.دکتر سیّد جعفر شهیدی.
۹.محمّد دشـــتی ۱۰. شیخ حســـین انصاریان ۱۱. دکتر علی شیروانی ۱۲. محمّد بهشتی ۱۳. حسین استاد ولی،
۱۴.دکتر محمّدمهدی فولادوند ۱۵. سیّد کاظم ارفع
۱۶. دکتر سید محمّد مهدی جعفری ۱۷.عقیقی بخشایشی،
۱۸.علامه محمدتقی جعفری، ۱۹. سیدجمال الدین دین پرور
۲۰. دکتر سیّد علی موسوی گرمارودی و ...»

ب: ترجمه‌های منظوم:

«۱. مهدی شـــفیعی ۲. امید مجد ۳. محمّد حســـین سلطانی زاکانی کجوری ۴. شهاب تشکری آرانی ۵. ناصر باریکانی و... .»

جاذبه و عظمت «من» به مرور توجّه دانشمندان مسلمان و غیرمسلمان را جلب کرد و بســـیاری از دانشمندان اروپایی و ... «من» را به زبان‌های مختلف

دنیا ترجمه کردند تا دیگر مردمان دنیا با رنگ‌ها، سـلیقه‌ها و ادیان گوناگون بتوانند از وجودم بهره‌مند شوند و مسیر سعادت و رستگاری را بپیمایند .

ج: زبان ها:

مـن تاکنـون به ۴۰ زبان زنده دنیا ترجمه شـده‌ام که به تعدادی از آنها اشاره می کنم :

«۱. انگلیسی ۲. فرانسه ۳. آلمانی ۴. ایتالیایی ۵. اسپانیایی
۶. روسـی ۷. سـوئدی ۸. بلژیکـی ۹. بوسـنی ۱۰. ژاپنی
۱۱.تایلنـدی ۱۲. یونانی ۱۳.قزاقـی ۱۴. ارمنی ۱۵.بلغاری
۱۶.رومانیایی ۱۷.صرب و کروات(زبان اهل بوسنی)
۱۸. چینی ۱۹. ترکی استانبولی ۲۰. اردو و .... »

د: شرح ها

بسـیاری از دانشـمندان اسـلامی در طول هزار سال گذشـته، شرح‌ها و تفسـیرهای گرانقدری بر من نوشـته‌اند که تعدادشان به بیش از یکصد شرح می رسد . تعدادی از این شروح عبارتند از :

«۱. شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید (در ۲۰ جلد)؛
۲. شرح نهج البلاغه ابن میثم بحرانی (در ۸ جلد)؛
۳. شرح نهج البلاغه میرزا محمّد باقر نوّاب لاهیجی (۲ جلد)؛
۴. شرح نهج البلاغه علّامه میرزا حبیب‌الله خوئی (۲۱ جلد) ؛
۵. شرح نهج البلاغه شیخ محمّد عبده (در ۱ جلد)؛
۶. شرح نهج البلاغه محمّد جواد مغنیّه (۴ جلد)؛
۷.شرح نهج البلاغه علامه محمدتقی توستری شوشتری(۱۴ جلد)؛
۸.شرح نهج البلاغه علّامه محمدتقی جعفری(در ۲۷ جلد تا خطبه ۱۸۵)؛
۹. پیام امام امیرالمؤمنین علی ع، آیت الله مکارم شیرازی (۱۵ جلد)؛
۱۰. منشور جاودانه، شرح نهج البلاغه سیدجمال الدین دین پرور؛ (۵ جلد) و ...»

(۲۵) بر بلندای اندیشه

خوب اســت بدانید رهبر کبیــر انقلاب، حضرت امام خمینــی(ره) و مقام معظّم رهبری درباره «من» چنین می گویند :

الف: حضرت امــام خمینی (ره) در وصیت نامه سیاســی الهی خود می فرماید:

«... مــا مفتخریــم که کتاب «نهج‌البلاغه» کــه بعد از قرآن، دستور زندگی مادّی و معنوی و بالاترین کتاب رهایی بخش بشر است و دســتورهای معنوی و حکومتی آن بالاترین راه نجات است، از امام معصوم ماست.»[1]

آن‌ها که قدر این گنجینه ارزشمند امیرالمؤمنین علی علیه السلام را دانستند از آن بهره‌ها بردند، مطهّری‌ها «طهارت روح» را در این چشمه زلال یافتند و باهنرها «هنر شجاعت و شهادت» را از آن آموختند و بهشتی‌ها نیز «عطر دل انگیز بهشت» را از آن استشمام کردند.

اینک وقت آن اســت که همگان دست به دامان «من» - بعد از قرآن کریم – شــوند که بهترین و عظیم‌ترین اثر جاودانه اســلامی هستم که با دستورها و مضامین بلند خود به زندگی مسلمانان شور و شعف خاصّی بخشیده‌ام.

ب: مقام معظّم رهبری، «حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله العالی)» در باره «من» می فرماید:

«من در بــاره توجّهی که ما باید به «نهج‌البلاغه» پیدا کنیم می خواهم هشــدار بدهم. ما ایــن توجّه را امروزه کم داریم، مثل این که نمی‌دانیــم چه گنجینه معرفت بی‌پایان در این کتاب هســت یا هنوز برای مردم ما، حتّی برای محقّقان ما، اهمیّت دســتیابی به منبع عظیم این کتاب بی‌نظیر به طور کامل کشف نشده است ...[2]

.....

۱ - وصیت نامه سیاسی الهی، امام خمینی (ره).
۲- نهج البلاغه از دیدگاه مقام معظم رهبری، ص ۴۳.

تأکید می‌کنم که این کتاب، گنجینه بی‌نظیری است، تمام نشدنی است و امروز هم بیشتر از همیشه ملّت ما و جامعه اسلامی ما به آن نیازمند است. ما امروزه به این کتاب احتیاج داریم.»[۱]

(۲۶) آشنایی استاد شهید مطهّری (ره) با «من»

شهید بزرگوار «استاد مطهّری (ره)» در باره آشنایی خود با «من» می‌گوید:

«شاید برای‌تان پیش آمده باشد – و اگر هم پیش نیامده می‌توانید آنچه را می‌خواهم بگویم در ذهن خود مجسّم سازید – که سال‌ها با فردی در یک کوی و محلّه زندگی می‌کنید، لااقل روزی یک بار او را می‌بینید و طبق عرف و عادت، سلام و تعارفی می‌کنید و رد می‌شوید. روزها و ماه‌ها و سال‌ها به همین منوال می گذرد ...

تا آن که تصادفی رخ می‌دهد و چند جلسه با او می‌نشینید و از نزدیک با افکار و اندیشه‌ها و گرایش‌ها و احساسات و عواطف او آشنا می‌شوید. با کمام تعجّب احساس می‌کنید که هرگز نمی‌دانسته‌اید او را آن چنان که هست حدس بزنید و پیش‌بینی کنید.

از آن به بعد، چهره او در نظر شما عوض می‌شود؛ حتّی قیافه‌اش در چشم شما طور دیگر خواهد شد. عمق و معنی و احترام دیگری در قلب شما پیدا می‌کند. شخصیّتش متجّلی می‌گردد، گویی شخص دیگری است، غیر آن که سال‌ها او را می‌دیده‌اید.

احساس می کنید دنیای جدیدی کشف کرده‌اید.

برخورد من با « نهج البلاغه» چنین بود.

۱ - همان، ص ۴۵.

از کودکـــی با نام «نهج‌البلاغه» آشـــنا بودم و آن را در میان کتاب‌هـــای مرحـــوم پدرم می‌شـــناختم. پس از آن ســـال‌ها تحصیل کردم ... و در همه این مدّت نام «نهج‌البلاغه» بعد از قرآن بیش از هر کتاب دیگر به گوشم می‌خورد ... امّا اعتراف مـــی کنم که با دنیای «نهج‌البلاغـــه» بیگانه بودم، بیگانه وار با آن برخورد می‌کردم و بیگانه وار از کنارش می‌گذشـــتم تا آن که ... تصادف کوچکی مرا با فردی آشـــنا کرد. او دســـت مـــرا گرفت و اندکی وارد «نهج‌البلاغه» کرد. آن وقت بود که عمیقاً احساس کردم این کتاب را نمی‌شناختم.

از آن پـــس، چهره «نهج‌البلاغه» در نظرم عوض شـــد. مورد علاقه‌ام قرار گرفت و محبوبم شد.

گویی کتاب دیگری است، غیر آن کتابی که از دوران کودکی آن را می‌شناختم، احساس کردم که دنیای جدّیدی را کشف نموده‌ام.

مـــا باید اعتراف کنیم که با «نهج‌البلاغـــه» بیگانه‌ایم، دنیای روحی‌ای که برای خود و جامعه اســـلامی ســـاخته‌ایم دنیای دیگری است، غیر از «دنیای نهج‌البلاغه» ...»[1]

آری! اســـتاد شـــهید مرتضی مطهّری (ره) از همان لحظه که با «من» آشنا شد، روز به روز عشق و علاقه‌اش افزوده گشت و مرا الگو و سرمشق خود قرار داد و پیرامونم کتاب‌های ارزشمندی نیز نوشت .

(۲۷) جاذبه‌های «من»

آیا تا به حال برای شما این پرسش پیش آمده است که چرا روز به روز در شـــرق و غرب عالم بر جاذبه های «من» در بین جوامع مختلف بشری افزوده می شود ؟!!

.....

۱- سیری در نهج البلاغه، مقدمه کتاب.

پاسخ این است که این مسئله تازگی ندارد زیرا اگر مروری به هزاره گذشته داشته باشیم خواهیم دید که پرجاذبه‌ترین کتاب پس از قرآن در جهان اسلام «من» بوده‌ام و تاکنون بیش از ۲۵۰۰ عنوان کتاب[۱] و بیش از ۱۶۰۰ پایان نامه[۲] و بیش از ۶۰۰۰ مقاله درباره ام تألیف شده است.

اصولاً میراث‌های ماندگار پیشینیان از ویژگی‌های خاصّی برخوردارند که با فطرت، عقل، وجدان، عواطف و احساسات بشر هم آوایند . به همین دلیل رفته رفته بر ارزش شان افزوده می شود .

آثاری که در طول تاریخ مورد استفاده همگان قرار گیرد بسیار اندک هستند، امّا گاه در میان همین آثار اندک، نمونه‌های ارزشمندی یافت می‌شود که چونان خورشید، شرق و غرب عالم را نور می‌بخشد و جان‌ها را متحوّل می‌سازد و «من» سرآمد این گونه آثارم.

بد نیست نگاهی گذرا به چرائی جاذبه‌های «من» داشته باشیم :

«۱. شخصیّت برجسته صاحب «من» وجود مقدّس امیرالمؤمنین علی علیه السلام **می باشد که مهم‌ترین سبب جاودانگی «من» است؛**

۲. فصاحت و بلاغت (شیوایی و زیبایی سخن) در کلام حضرت؛

«جُرج جُرداق» - دانشمند مسیحی – در این باره می‌گوید:

«سخنان حضرت در بلاغت (شیوایی و زیبایی) فوق بلاغت‌هاست. قرآنی است که از مقام خود اندکی فرود آمده، سخنی است که تمام زیبایی‌های زبان عرب را در گذشته و آینده در خود جای داده است؛»

.....

۱- کتابشناسی نهج البلاغه
۲- پایان نامه شناسی مطالعات نهج البلاغه

۳. جامعیّت کلام حضرت:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام در تمام ابعاد یک انسان کامل سخن گفته است.

الف: وقتی از مردان خدا سخن می‌گوید: خطبه متّقین و ۱۱۰ ویژگی برای انسان‌های متّقی بیان می شود ؛ (خطبه ۱۹۳)

ب: وقتی از آیین کشورداری سخن می‌گوید ، منشوری همچون عهدنامه مالک اشتر بوجود می آید . (نامه ۳۵)؛

ج: وقتی از روابط فردی و اجتماعی و مسأله تربیت سخن می‌گوید ، اثری همچون نامه ایشان به فرزندش امام حسن علیه اسلام خلق می شود . (نامه ۳۱)؛

۴. دفاع از مظلوم:

در کلام حضرت همه جا سخن از همدردی با طبقات محروم و ستمدیده انسان‌هاست و همه جا از مبارزه با ظلم و بی‌عدالتی و مبارزه با استثمار و طاغوت‌هاست؛

« ای انسان ها، دشمن ظالم و یاور مظلوم باشید. (نامه۴۷) و ...»

۵. آزادی انسان:

تمام کلمات امام علیه‌السلام در مسیر آزادی انسان ها بیان می شود :

«ای انسان! بنده دیگران مباش، چرا که خدا تو را آزاد آفریده است. (نامه ۳۱) و ... »[1]

.....

۱- چرا نهج البلاغه این همه جاذبه دارد؟ ص ۱۰-۷.

(۲۸) روش آشنایی با «من»

برای آشنایی و مطالعه «من» و سیر در سخنان والای «امیرالمؤمنین علی علیه السلام» به یکی از این سه روش عمل کنید تا مرا بهتر بشناسید:

«۱. روش ترتیبی ۲. روش تجزیه‌ای ۳. روش موضوعی.»

۱. روش ترتیبی:

«روش ترتیبی، همان‌گونه که از نامش پیداست، عبارت است از مطالعه و بررسی «من» از آغاز تا پایان.
هدف از این روش، مرور و سیری از ابتدا تا انتها و بررسی ترتیبی خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌هاست .
با این روش با کلیّات محتوای «من» بیش‌تر آشنا می‌شوید.
علما و بزرگانی که مرا شرح و تفسیر نموده‌اند، اکثراً از همین روش استفاده کرده‌اند.»

۲. روش تجزیه‌ای:

«در این روش ، بخش یا برخی از خطبه‌ها، نامه‌ها و یا حکمت‌های «من» مورد بررسی و شرح قرار می‌گیرد.
این روش، روشی «بخشی نگر» و «جزیی نگر» است و طبیعی است که بخشی یا جزیی انتخاب می شود و از ابعاد گوناگون و جهات مختلف مورد تأمّل و دقّت و بررسی قرار می گیرد.
مزیّت عمده این روش آن است که می‌توان خطبه، نامه، حکمت یا بخش مورد نیاز خود را مطالعه و بررسی کنید و زمانی طولانی برای آشنایی «من» نیاز نیست.
این روش، پیوسته مورد توجّه اندیشمندان بوده است، چنان که بسیاری از دانشمندان به شرح عهدنامه مالک اشتر (نامه ۵۳)، نامه امام علیه السلام به فرزندش امام حسن علیه السلام (نامه ۳۱) خطبه متّقین (خطبه ۱۹۳) و ... پرداخته‌اند.»

۳. روش موضوعی:

«در ایــن روش، موضوعــی خــاص مورد نظر قــرار گرفته و انتخاب می شــود .ســپس کلیــه مطالبی که مســتقیم و یا غیرمستقیم، با موضوع مورد نظر مرتبط است و آن را تبیین می‌کند، استخراج شده و بررسی می‌گردد . در نهایت مطالب جمع‌بندی و ارائه می‌شود.

بدین ترتیب، مباحث مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاســی، تربیتی، اعتقادی و ... می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد.

از مزیّت‌هــای ایــن روش آن اســت که بحــث، کمتر دچار پراکندگی می‌شــود و در واقع نوعی «کل نگری» نســبت به موضوع انتخاب شده حاصل می‌گردد . ضمن این که جوانب مختلف یک امر لحاظ می‌شــود و تبیینی کامل نسبت بدان صورت می‌پذیرد.

در این روش به راحتی می‌توان به دیدگاه‌های امیرالمؤمنین علی علیه السلام در باره یک موضوع خاص یا سیره آن حضرت در مواردی مشخّص دست یافت.»[1]

.....

۱- چشمه خورشید (آشنایی با نهج البلاغه) ، ص ۳۳۹.

(۲۹) هزار سال با «نهج‌البلاغه»

در ۱۰۳۷ ســالی که از عمر «من» می‌گذرد،[1] ماجراهایی بس شــگفت را پشت سر گذاشته ام که شاید در این روزگار برایتان عجیب و تا حدی غیرقابل باور باشــد . بطور مثال : در چهار – پنج دهه پیش ، کار به جایی رســید که گروهی که بهره چندانی از ایمان و اعتقاد به خدا نداشتند ، مرا به عنوان یک کتاب «ممنوع الأنتشــار» از خانه جوانان انقلابی جمع‌آوری می‌کردند و کسی هم حقّ مطالعه «من» را نداشــت، چرا که شــراره های ظلم ستیزی و یاوری مظلومان از وجود من زبانه می کشد و راه پیروی از حق و مقابله با کفر را به ره پویان حق و حقیقت می آموزم .

به هر حال ، به شــکرانه پیروزی انقلاب اسلامی موج تازه‌ای در تمامی افکار، جهت شــناخت «من» به وجود آمد و همه قشــرها، مخصوصاً جوانان با عطشی فراوان سعی کردند تا با «من» انس گرفته و از سرچشمه زلال علوی سیراب شوند.

در صدا و سیمای جمهوری اسلامی بحث‌هایی در معرّفی «من» برگزار و در حوزه‌های علمیّه و دانشگاه‌ها نیز «من» به عنوان یک درس مورد توجّه قرار گرفتم.

با اســتقبال فراوان مردم و عشــق و علاقه بسیار قشــر دانشجو به «من» کنگره های علمی نهج البلاغه برگزار و کتابخانه های تخصصی «نهج‌البلاغه» دایر شــد و به طور علمی و کاربردی در ابعاد مختلف ، تحقیق و بررســی آغاز و با تشــکیل کلاس‌های متعدّد آشنایی با «نهج‌البلاغه» و برگزاری دوره های تربیت مربی نهج البلاغه، ایجاد نمایشــگاه‌های مختلف نهج البلاغه در کشور، ادامه یافت تا مقداری از مظلومیت و مهجوریت من کاسته شود .

بــا این همه، هنوز از وضع موجود تا وضع مطلوب فاصله بســیار اســت و باید کارهای اساسی و زیربنائی بسیاری انجام گیرد تا فرهنگ جامعه و سبک زندگی مردم تبدیل به فرهنگی «علوی» گردد.

.....

۱ - تا سال ۱۳۹۴ (هـ.ش) – ۱۴۳۷ (هـ.ق)

و اینک زمان آن فرا رسیده است که نظام پارلمانی و قانونگذاری ما (مجلس) پس از گذشت قریب به چهل سال از انقلاب اسلامی «من» (به ویژه عهدنامه مالک اشتر) را با کارشناسی‌های دقیق و عالمانه منشأ طرح‌ها و لایحه‌ها قرار داده، به صحن علنی مجلس شورای اسلامی و کمیسیون‌های مربوطه وارد ساخته و به شکل قانون رسمی تصویب شود . سپس به دولت ابلاغ کرده تا ملّت از ثمرات ارزنده و حیاتبخش «فرهنگ علوی» بهره مند گردند و در نهایت آن را به عنوان قانونی مترقی و بی نظیر در تاریخ قانونگذاری به ثبت برسانند و جامعه علوی و سبک زندگی علوی در ایران اسلامی تحقق پیدا کند تا دیگر کشورهای مسلمان نیز از آن الگو بگیرند.

کوتاه سخن این که اگر در قانون کشور بزرگ ایران شیعی ، خطابه ها ، توصیه ها و رهنمودهای بی نظیر «من» گنجانده شود به طور حتم مانع از به هدر رفتن خون شهیدان اسلام از آغاز تا به امروز خواهد شد .

بنیانگذار انقلاب اسلامی ایران، حضرت امام خمینی (ره) در پیام به کنگره هزاره نهج البلاغه فرمودند:

> «کتاب «نهج‌البلاغه» که نازله روح امیرالمؤمنین علی علیه السلام است برای تعلیم و تربیت ما خفتگان در بستر منیّت و در حجاب خود و خودخواهی، خود معجونی است برای شفا و مرهمی است برای دردهای فردی و اجتماعی و مجموعه‌ای است دارای ابعادی به اندازه ابعاد یک انسان و یک جامعه انسانی از زمان صدور آن تا هر چه تاریخ به پیش رود و هر چه جامعه‌ها به وجود آید و ملت‌ها متحقّق شوند و هر قدر متفکّران و فیلسوفان و محقّقان بیایند و در آن غور کنند و غرق شوند.»[1]

۱ - صحیفه نور، ج ۱۴، ص ۲۲۴.

(۳۰) پیام نهج البلاغه به جهانیان

دوستان عزیز! اکنون که به پایان زندگی نامه «من» رسیده اید، پس باید بر گرد این کعبه مقدّس وجود مبارک «امیرالمومنین علی علیه السلام » طواف کنیم و به سعی صفا و مروه روانه شویم، صفای تشعشع روح علی علیه السلام در مروه کلمات جاودانه او، آن گاه کام جان را از این زمزم آسمان سیراب سازیم و قطره ای از این دریا به همه ی تشـــنگی ها بپاشیم و همگان بدانند که پیام «من» -نهج البلاغه- برای جهانیان این چنین است:

۱- همواره دشمن ظالمان باشید و یاور مظلومان؛ (نامه ۴۷)

۲- آنان که نتوانند در فضای عدالت زندگی کنند، زندگی در فضای ستم برایشان دشوارتر خواهد بود؛

۳- بهتریـــن بنـــدگان خدا حاکم عادل اســـت و بدترین آنان حاکم ستمگر؛ (خطبه ۱۶۴)

۴- خدای رحمت کند آن کس را که با ســـتم مبارزه کند و به یاری حقداران بشتابد؛

۵- اگـــر پیکرتان را بـــه زنجیر ببندند و بر ســـر خار مغیلان بکشـــند، راضی نشـــوید که به یک تن ظلم روا دارید و اندک چیزی از کسی غصب کنید؛ (خطبه ۲۲۴)

۶- به هنگام قبول مسئولیت هدیه نپذیرید، و اگر همه ی جهان را به شما بدهند تا به موری ستم کنید نکنید؛ (خطبه ۲۲۴)

۷- از ستم کردن بپرهیزید، و از عاقبت بسیار خطرناک ظلم بترسید؛ (خطبه ۲۲۴)

۸- مسئولان باید در خانه هایی ساده زندگی کنند، و زندگی هایی بسیار محدود داشته باشند و گرنه مسئول اسلامی نیستند؛ (نامه۴۵)

۹- مسئولان نباید به دعوت اغنیا پاسخ دهند و بر سر سفره های رنگارنگ بنشینند، و به میهمانیی پا گذارند که توانگران در آن حاضرند و مسکینان از آن محروم؛ (نامه ۴۵)

۱۰- آیا می توان مسئول بود و شکم خود را سیر داشت، در حالی که در قلمرو مسئولیت انسان، محرومانی گرسنه سر بر بالین نهند و یتیمانی به قرص نانی نرسند؛ (نامه ۴۵)

۱۱- مسئولان باید بدانند که مردم یا برادر دینی آنانند یا همنوع آنان، پس باید با همه رفتاری با گذشت و انسانی داشته باشند؛ (نامه ۵۳)

۱۲- مسئولان نباید هر کاری که می خواهند بکنند و بگویند: چون ما بر جامعه مسلط هستیم، پس مردم باید از ما اطاعت کنند؛ (نامه ۵۳)

۱۳- مسئولان باید با نزدیکان و دوستان خویش همانگونه رفتار کنند که با دیگران می کنند، و گرنه به مردم ستم کرده اند. و هر کس به مردم ستم کند همانا طرف او در روز قیامت خداست؛ (نامه ۵۳)

۱۴- مسئولان باید به زندگی مردم محروم و بیچاره و محتاج و درمانده و نیازهای آنان هر چه بیشتر توجه کنند، و بخشی از بیت المال را به آنان اختصاص دهند، و در این باره میان دور و نزدیک فرق نگذارند؛ (نامه ۵۳)

۱۵- مســئولان باید همواره روشی را در پیش گیرند که هر چه بیشتر باعث گسترش عدالت باشد؛

۱۶- مسئولان باید از حال مردم فراموش شده و از نظر افتاده جویا شــوند و آگاه باشــند، و از وضع یتیمان و سالخوردگان و کســانی که روی ســوال و مراجعه ندارند بی خبر نمانند؛ (نامه ۵۳)

۱۷- مســئولان باید با افراد خدا ترس صادق معاشرت کنند، و از کسی توقع مدح و تملق گویی نداشته باشند؛ (نامه ۵۳)

۱۸- مســئولان اگر کســی را بر دیگــری ترجیح دهند، نمی توانند در اجرای عدالت موفق باشــند؛(نامه ۵۳)

۱۹- باید بدانید روزی که مظلوم از ظالم انتقام می گیرد بسیار دردناک تر اســت از روزی که ظالــم به مظلوم ظلم می کند؛ (حکمت ۲۴۱)

۲۰- هــر چه بــرای خود (و فرزنــدان و نزدیــکان خود) مــی خواهید برای دیگــران بخواهید، و هر چــه برای خود (و فرزندان و نزدیکان و دوســتان خــود) خوش ندارید برای دیگران نیز خوش نداشته باشید.

همانگونه که دوســت ندارید به شما ستم کنند (و حق شما را پایمال سازند و حرمت شما را نادیده بگیرند)، شما هم به کســی ستم نکنید (و حق کســی را پایمال نسازید و حرمت کسی را نادیده نگیرید).[1](نامه ۵۳)

.....

۱- کلام جاودانه ، ص ۱۷۵-۱۶۹.

شکرانه

با این که بیش از هزار سال از عمرم می‌گذرد، ولی هم چنان تازه و شاداب و با طراوت هستم و هیچ‌گونه پیری، کهنگی و فرسودگی در من راه ندارد ...

امروز شـــاید کمتر خانه‌ای اســـت که «من» در آن حضور نداشته باشم و کمتر کسی است که تحت جاذبه‌های فوق‌العاده «من» قرار نگرفته باشد.

کوتاه ســـخن این که «من» کتابی هســـتم برای امـــروز و فردا و فرداهای دیگر، برای این نسل و همه نسل‌های آینده، اثری هستم:

به درخشندگی آفتاب؛
به لطافت گُل؛
به مهربانی پدر؛
به درخشندگی صاعقه؛
به غرّندگی طوفان؛
به برّندگی ذوالفقار؛
و ... به بلندای ستارگان زیبای آسمان‌ها

دوستان گرامی!

این بـــود ماجـــرای زندگـــی «مـــن» امیـــدوارم مطالب مختصـــری که برای‌تـــان نقل کـــردم، مقدّمـــه‌ای برای دوستی «من» با شما و زمینه‌ای برای اُنس و اُلفت شما با کلام دلنشـــین امیرالمؤمنین علی علیه السلام **باشد. به امید دیدار ... .**

دوست و راهنمای همیشگی شما « نهج‌البلاغه»

منابع:

۱- قرآن کریم.
۲- نهج البلاغه.
۳- پایان نامه شناسی مطالعات نهج البلاغه، سلمان حبیبی بابلی، انتشارات حکمت و اندیشه.
۴- پیام امام امیرالمومنین (ع)، مکارم شیرازی و همکاران، انتشارات دارالکتب الاسلامی.
۵- پیام امام خمینی به کنگره هزاره نهج البلاغه.
۶- ترجمه نهج البلاغه، محمد دشتی، موسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمومنین (ع).
۷- چرا نهج البلاغه این همه جاذبه دارد؟ مکارم شیرازی، بنیاد نهج البلاغه.
۸- چشمه خورشید، دکتر مصطفی دلشاد تهرانی، انتشارات دریا.
۹- روایت انقلاب، ج ۱، جواد محدثی.
۱۰- زندگی نامه نهج البلاغه، غلامرضا حیدری ابهری، نشر جمال.
۱۱- سیری در نهج البلاغه، استاد شهید مرتضی مطهری، انتشارات صدرا.
۱۲- شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید.
۱۳- صحیفه نور، دفتر نشر حفظ آثار حضرت امام خمینی (ره).
۱۴- غررالحکم، علامه آمدی.
۱۵- کتابشناسی نهج البلاغه، محمد مهدی علیقلی، انتشارات حکمت و اندیشه.
۱۶- کلام جاودانه، محمدرضا حکیمی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۱۷- نهج البلاغه از دیدگاه مقام معظم رهبری، محمد مهدی علیقلی، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.
۱۸- نهج البلاغه شناسی، محمدمهدی علیقلی، انتشارات حکمت و اندیشه.
۱۹- نهج السعاده فی مستدرک نهج البلاغه، محمدباقر محمودی، انتشارات فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۲۰- گردآورندگان سخنان حضرت علی (ع) قبل از سیدرضی. عزیزالله عطاردی، انتشارات عطارد
۲۱- وصیت نامه الهی سیاسی حضرت امام خمینی(ره).

آشنایی با موسسه فرهنگی قرآن و عترت احیاء فرهنگ نهج البلاغه

نهج‌البلاغه مجموعه ای از ارزشمندترین و گرانبهاترین پندها و اندرزهاست. نهج‌البلاغه، راه سعادت و رستگاری و کتاب اخلاق ، سیاست، عرفان، فلسفه و بسیاری علوم دیگر است. از این رو باید نگاهی گسترده تر و عمیق تر به این کتاب سترگ داشت و در راه احیاء این فرهنگنامه و سبک زندگی علوی در میان اقشار مختلف مردم، بیشتر کوشید.

با این تفکر و توجه، موسسه احیاء فرهنگ نهج‌البلاغه، به عنوان یکی از موسساتی که در زمینه گسترش فرهنگ ناب معارف علوی و احیاء کتاب نهج‌البلاغه در میان شیعیان و سایر امت های اسلامی فعال است، در سال ۱۳۷۷ هـ.ش با همت و همفکری جمعی از عاشقان امیرالمومنین علی (ع) و شیفتگان کلام آن امام همام، تاسیس گردید.

این موسسه که هم اکنون پس از سال ها تجربهٔ فعالیت در این حوزه و بهره مندی از تجارب دیگر فعالان این عرصه، در حال گسترش است، دارای واحدهای مختلفی از جمله کتابخانه تخصصی، واحد پژوهش، واحدهای دانش آموزی و دانشجویی، واحد نشریات و ... می باشد.

کتابخانه تخصصی نهج‌البلاغه

این کتابخانه به منظور گسترش فعالیت های علمی و پژوهشی و ایجاد زمینه و بستر مناسب برای محققان و پژوهشگران و سایر علاقه مندان در سال ۱۳۷۸ هـ . ش راه اندازی گردید.

این کتابخانه در حال حاضر دارای بیش از پنج هزار جلد کتاب، پیرامون امیرالمومنین علی(ع)، غدیرخم و نهج‌البلاغه می باشد که شامل: بیش از

۷۰ عنوان ترجمه فارسی از نهج‌البلاغه، ترجمه‌هایی از نهج‌البلاغه به زبانهای انگلیسی، فرانسه، ایتالیایی، اردو، آلمانی، روسی، چینی و ...، شرح‌های مختلف از نهج‌البلاغه، کتابهایی پیرامون اسناد و مدارک نهج‌البلاغه، فرهنگ واژه های نهج‌البلاغه، کتاب های گوناگون درباره سیره، زندگانی و ابعاد گوناگون شخصیت امیرالمومنین علی(ع)، کتاب هایی درباره ماجرای غدیر و اسناد آن و موضوعات متنوع دیگری در این حوزه می باشد و همه روزه به جز ایام تعطیل، پذیرای دوستداران امیرالمومنین علی(ع) و نهج‌البلاغه می باشد.

واحد دانشجویی

یکی از واحدهای فعال موسسه احیاء فرهنگ نهج‌البلاغه، واحد دانشجویی است. مهمترین فعالیت های انجام شده توسط این واحد عبارت است از:

۱- برگزاری دوره های آشنایی با نهج‌البلاغه ویژه دانشجویان

۲- راهنمایی و مشاوره برای نگارش پایان نامه های دانشجویی با محوریت نهج‌البلاغه

۳- برگزاری نمایشگاه های کتاب دانشجویی

۴- برگزاری جلسات پاسخ به شبهات با حضور اساتید حوزه و دانشگاه

۵- اجرای طرح «سیر مطالعاتی نهج‌البلاغه» ویژه دانشجویان

۶- برگزاری دوره های تربیت مربی نهج البلاغه ویژه دانشجویان ، طلاب و ... .

۷- انتشار درسنامه نهج البلاغه ویژه دانشجویان ، طلاب و ... .

واحد دانش آموزی

یکی دیگر از واحدهای فعال این مرکز، واحد دانش آموزی است.

مهمترین فعالیت های انجام شده توسط این واحد عبارت است از:

۱- برگزاری دوره های آشنایی با نهج‌البلاغه ویژه دانش آموزان.

۲- تهیه کتاب و جزوه های کمک آموزشی ویژه این گروه سنی.

۳- برگزاری نمایشگاه های کتاب ویژه نوجوانان.
۴- تهیه جزوات درسی ویژه آموزش غیر حضوری نهج‌البلاغه و ...
۵- راه اندازی مدرسه مکاتباتی نهج‌البلاغه ویژه دانش آموزان.
۶- اجرای طرح «سیر مطالعاتی نهج‌البلاغه» ویژه نوجوانان.

واحد سمعی و بصری

این واحد به منظور ارایه خدمات به علاقه مندان، فایل های صوتی و تصویری متعددی از سخنرانی شخصیت ها واندیشمندان حوزه و دانشگاه، درباره سیره امام علی(ع) و نهج‌البلاغه تهیه و در اختیار مخاطبان قرار می دهد.

همچنین سعی مسئولین این واحد بر آن است تا کلیه نرم افزارهای موجود در زمینه نهج‌البلاغه را تهیه و در مجموعه ای گردآوری نمایند که در این راستا تاکنون مجموعه ای از لوح های فشرده، حاوی نرم افزارهای کاربردی نهج‌البلاغه، سخنرانی ها و جلسات درسی، تهیه شده است.

برگزاری نمایشگاه کتاب

به منظور آشنایی مردم و عموم علاقه مندان به امیرالمومنین علی (ع) و نهج‌البلاغه با آثار منتشر شده در این حوزه، موسسه احیاء فرهنگ نهج‌البلاغه اقدام به برگزاری نمایشگاه های متعددی در شهرهای مختلف نموده است که به عنوان نمونه می توان به برگزاری نمایشگاه کتاب در برج میلاد به مناسبت ایام عید غدیر سال ۸۹، برگزاری بخش نهج‌البلاغه در نمایشگاه قرآن کریم و ... اشاره کرد.

همچنین از سال ۱۳۹۰ تاکنون، هر ساله بخش «نهج‌البلاغه و صحیفه سجادیه» نمایشگاه بین المللی قرآن کریم، توسط این موسسه برگزار شده و سالانه بیش از یک هزار عنوان کتاب درباره نهج‌البلاغه به همراه تابلوهای زیبای هنری و نسخ خطی و قدیمی از نهج‌البلاغه و پایان نامه‌هایی با موضوع

امـــام علی(ع) و نهج‌البلاغـــه ... در این محفل قرآنی بیـــن المللی، در معرض بازدید علاقه مندان قرار می گیرد.

نمایشگاه و فروشگاه دائمی کتاب

از دیگر فعالیت های این موسســـه، انتشـــار کتب پیرامـــون نهج البلاغه. (انتشـــارات حکمت و اندیشه)، برپایی نمایشـــگاه و فروشگاه دائمی کتاب در زمینه امام علی(ع)، غدیر و نهج‌البلاغه اســـت که در تمام ایام ســـال، در محل دفترمرکزی موسسه احیاء فرهنگ نهج‌البلاغه برگزار می باشد.

همچنین امکان خرید اینترنتی کتب از طریق ســـایت موسســـه به نشانی www.nahjnews.ir (نهج نیوز) نیز برای علاقه مندان فراهم می باشد.

فعالیت های پژوهشی

این موسســـه در راستای گسترش فرهنگ علوی، اقدام به انجام فعالیت های گوناگون پژوهشی در این زمینه نیز می‌نماید.

به عنوان نمونه، طی ســـال های اخیر بیش از دو هزار و پانصد جلد کتاب درباره نهج‌البلاغه شناســـایی و در قالب «کتابشناســـی موضوعی نهج‌البلاغه»، ان‌شاءالله بزودی به زیور طبع آراسته خواهد شد.

همچنین گـــروه پژوهش موسســـه احیاء فرهنگ نهج‌البلاغـــه هم اکنون مشغول نگارش «دانشنامه نهج‌البلاغه» است که شامل بیش از ۲۰۰۰ واژه در موضوع نهج‌البلاغه می باشند که در چهار جلد به چاپ خواهد رسید.

تهیه کتاب های درســـنامه نهج البلاغه، نهج البلاغه شناسی، زندگی نامه نهج البلاغه، نهج‌البلاغه نوجوان، نهج‌البلاغه خانواده و نهج‌البلاغه دانشجو نیز از دیگر فعالیت هایی اســـت که طی ســـال ۹۱ تا ۹۴ توســـط این مرکز انجام شده است.

از دیگر فعالیت های پژوهشـــی این موسســـه، تهیه طرح «ســـیر مطالعاتی نهج‌البلاغه» است که در سه سطح عمومی، نوجوان و دانشجو آماده شده است.

در ایـــن طرح مجموعـــه ای از کتابهای هر ســـطح در موضوعات مختلف شناسایی و ارایه شده است.

نشریات

- انتشـــار ماهنامه «آشیانه دوستی» ویژه نهج‌البلاغه. این نشریه نخستین ماهنامه تمام رنگی ویژه نهج‌البلاغه در کشـــور است که هر ماه، برای استفاده عموم نهج‌البلاغه دوستان منتشر شده و با اقبال خوانندگان به ویژه دانشجویان و نسل جوان مواجه بود.

اما به دلیل هزینه های سنگین چاپ، امکان انتشار منظم آن فراهم نمی باشد.

- انتشار ماهنامه «نسیم بهشـــت». این نشریه نیز نخستین ماهنامه ویژه حضرت علی(ع) و نهج‌البلاغه برای نوجوانان اســـت که توســـط موسسه احیاء فرهنگ نهج‌البلاغه منتشر شده و حاوی مطالبی خواندنی برای نوجوانان است. اما به دلیل هزینه‌های سنگین چاپ، امکان انتشار منظم آن فراهم نمی باشد.

پایگاه اطلاع رسانی نهج‌البلاغه

از دیگر فعالیت های موسســـه احیاء فرهنگ نهج‌البلاغه، راه اندازی پایگاه اطلاع رســـانی «نهج‌البلاغه» است که در آن اخبار روز در زمینه امیرالمومنین علـــی(ع)، غدیر و نهج‌البلاغه، درج و مطالب ارزشـــمند دیگری مانند مقالات، پژوهش ها، نشریات مرتبط، کتابشناسی، نگارخانه نهج‌البلاغه، گفت وگوهای نهج‌البلاغه ای و ... نیز یافت می شود.

نشانی پایگاه اطلاع رسانی نهج‌البلاغه:

www.nahjnews.ir

سایر فعالیت های فرهنگی، آموزشی

- برگزاری کلاس های نهج‌البلاغه شناسی در مراکز فرهنگی.

- برگـــزاری دوره های تربیت مربی و مدرس نهج‌البلاغه زیر نظر اســـاتید مجرب این رشته.

- برگزاری اولین همایش تجلیل از مترجمان نهج‌البلاغه با حضور بیش از سی مترجم محترم نهج‌البلاغه.

- برگـــزاری مســـابقات نهج‌البلاغه شناســـی بین نوجوانـــان و جوانان در مناسبت های خاص.

- برگزاری جلسات سخنرانی و همایش های مختلف در اماکن گوناگون.

- برگزاری مسابقه بزرگ «ایستگاه نهج‌البلاغه» در ماههای رجب و شعبان و رمضان المبارک ۱۳۹۱ با همکاری مرکز پژوهش های سازمان صدا و سیما، از شبکه‌های سیمای جمهوری اسلامی ایران.

- برگزاری برنامه تلویزیونی « نردبان آســـمان» در سال ۱۳۹۰ از سیمای جمهوری اسلامی ایران.

- پاسخ به سئوالات و شبهات مطرح شده درباره نهج‌البلاغه توسط اساتید مربوطه.

- آمادگی جهت راه اندازی کتابخانه های تخصصی امیرالمومنین علی(ع)، غدیر و نهج‌البلاغه، با همکاری ارگانها و نهادها و مراکز مختلف در سراسر کشور.

نشانی موسسه احیاء فرهنگ نهج‌البلاغه:
تهران، میدان انقلاب، خیابان انقلاب، بین خ ابوریحان و فلسطین، بن بست مهارت، پلاک چهار، ساختمان هنر، واحد سیزده.
تلفن: ۶۶۴۱۸۲۰۶ و ۰۹۱۲۶۴۸۰۷۳۸

مسابقه کتابخوانی

دوستان گرامی! اکنون که مطالعه کتاب «زندگی نامه نهج‌البلاغه» را به پایان برده‌اید، می توانید به سؤالات زیر پاسخ داده و ضمن آزمودن خود ، از جوایز ارزنده آن نیز بهره‌مند شوید. انشاالله همیشه سلامت، پیروز و موفّق باشید.

۱. نهج البلاغه توسط چه کسی جمع آوری و در چه سال و ماهی به اتمام رسیده است؟

الف: سیّد رضی _ ۳۶۰ (ه.ق) _ ماه رجب ☐

ب: سیّد مرتضی _ ۴۰۰ (ه.ق) _ ماه شعبان ☐

ج: سیّد رضی _ ۴۰۰ (ه.ق) _ ماه رجب ☐

د: شیخ مفید _ ۳۶۰ (ه.ق) _ ماه رمضان ☐

۲. لقب « نهج البلاغه» چیست؟

الف: برادر قرآن ☐

ب: فرزند قرآن ☐

ج: ترجمان قرآن ☐

د: خواهر قرآن ☐

۳. سیّد رضی چندسال بعد از شهادت حضرت علی علیه السلام **نهج‌البلاغه را جمع آوری کرد و جمع آوری آن چندسال طول کشید؟**

الف: ۲۵۰ سال – ۱۵ سال ☐

ب: ۱۲۰ سال – ۱۲ سال ☐

ج: ۴۰۰ سال – ۱۰ سال ☐

د: ۳۶۰ سال – ۱۶ سال ☐

۴. نخستین کتابی که سال‌ها قبل از نهج‌البلاغه سخنان حضرت علی علیه السلام **در آن جمع آوری شده بود چه نام داشت و نویسنده آن کیست؟**

الف: علی، صدای عدالت انسانیت – جُرج جرداق مسیحی ☐

ب: کلام امیر علیه السلام برای همگان – سلیم بن قیس ☐

ج: در محضر علی علیه السلام بیاموزید – عبدالله بن سلام ☐

د: سخنرانی‌های علی علیه السلام روی منبر – زیدبن وهب ☐

۵. کتاب نهج‌البلاغه دارای چند خطبه ، نامه و حکمت می باشد؟

الف: ۲۵۱ خطبه – ۷۹ نامه – ۲۴۱ حکمت ☐

ب: ۲۴۱ خطبه – ۷۹ نامه – ۴۸۰ حکمت ☐

ج: ۲۴۰ خطبه – ۸۹ نامه – ۴۳۰ حکمت ☐

د: ۲۳۹ خطبه – ۶۹ نامه – ۴۸۰ حکمت ☐

۶. نهج‌البلاغه در لغت به چه معنی است؟

الف: راه و روش سخن سنجیده و زیبا گفتن ☐

ب: راه راست و قابل فهم بودن ☐

ج: سخن سنجیده و زیبا گفتن ☐

د: راه حقّ و حقیقت بودن ☐

۷. محتوی حکمت های نهج البلاغه بیشتر در چه موضوعی می باشد؟

الف: خداشناسی و انسان شناسی ☐

ب: خودسازی و انسان سازی ☐

ج: خداشناسی و قران شناسی ☐

د: خودشناسی و خداشناسی ☐

۸. این سخن از کیست؟

«بنابــر ایــن ما مرهون زحمت و ابتــکار این عالم بزرگوار «ســیّد رضی» هستیم که «نهج‌البلاغه» را برای ما باقی گذاشت.»

الف: امام خمینی(ره) ☐

ب: مقام معظّم رهبری (مدظله العالی) ☐

ج: استاد مطهری (ره) ☐

د: آیت الله جوادی آملی (مدظله العالی) ☐

۹- از میــان خطبــه هــای نهج البلاغــه، فقط چهار خطبه توسّــط سّیدرضی (ره) نامگذاری شده است، آن خطبه ها کدامند؟

الف: خطبه های شقشقیه، غرّا، متقین، قاصعه. ☐

ب: خطبه های اشباح، غرّا، قاصعه، منافقین. ☐

ج: خطبه های شقشقیه، غرّا، اشباح، قاصعه. ☐

د: خطبه های شقشقیه، غرّا، جهادیه، قاصعه. ☐

۱۰- چرا در بعضی از نهج البلاغه ها تعداد خطبه ها متفاوت است؟

الف: در نســخه «فیض الاســلام» از ۲۳۹ خطبه، خطبــه ۵۲ و ۵۳ و هم چنین خطبه ۱۵۲ و ۱۵۳ یک خطبه می‌باشد ☐

ب: در نسخه «صبحی صالح» تعداد خطبه‌ها ۲۴۱ عدد می‌باشد ☐

ج: در این دو نســخه، تفاوتی با هم ندارند، فقط در شماره‌گذاری خطبه‌ها و حکمت‌ها با هم فرق می‌کنند ☐

د: همه گزینه‌ها صحیح است ☐

۱۱. این سخن از کیست؟

«سـیّد رضی» در جهان ادب با دشـوارترین بدرفتاری‌ها روبرو شد و اگر دیوان اشـعار او به زبان فرانسوی، انگلیسـی و یا آلمانی بود، اهل این زبان‌ها صدها کتاب پیرامون آن می‌نوشـتند و ده‌ها مجسمه (به عنوان تشکّر) برایش می‌ساختند.»

الف: دکتر زکی مبارک (محقّق مسیحی) ☐

ب: جرج جرداق (دانشمند مسیحی) ☐

ج: شهید مصطفی چمران ☐

د: دکتر سید جعفر شهیدی ☐

۱۲. نامه‌ای که امام علی علیه السلام **برای فرزندش امام حسن** علیه السلام **نوشت کدام است و موضوع آن چیست؟**

الف: نامه ۴۵ نهج‌البلاغه و موضوع آن حکومتی است ☐

ب: نامه ۳۱ نهج‌البلاغه و موضوع آن اصول تعلیم و تربیت است

ج: نامه ۵۳ نهج‌البلاغه و موضوع آن کشورداری است ☐

د: نامه ۷۹ نهج‌البلاغه و موضوع آن سپاه و لشکرکشی است ☐

☐

۱۳. نهـج البلاغه تا کنـون چندبار به زبان فارسـی ترجمه و چند ترجمه منظوم و هم‌چنین به چند زبان زنده دنیا ترجمه شده است؟

الف: ۲۰ ترجمه فارسی– ۱۰ منظوم – ۵۰ زبان ☐

ب: ۷۰ ترجمه فارسی – ۲۰ منظوم – ۱۴ زبان ☐

ج: ۷۰ ترجمه فارسی– ۱۰ منظوم – ۴۰ زبان ☐

د: ۳۰ ترجمه فارسی– ۲۰ منظوم – ۱۰ زبان ☐

۱۴. این سخن از کیست؟ «ما مفتخریم که کتاب «نهج‌البلاغه» که بعد از قرآن، دستور زندگی مادی و معنوی و بالاترین کتاب رهایی بخش بشر است و دستورهای معنوی و حکومتی آن بالاترین راه نجات است، از امّام معصوم ماست.»

الف: حضرت امّام خمینی(ره) ☐

ب: مقام معظم رهبری (مدظله العالی) ☐

ج: سیّد حسن نصرالله (مدظله العالی) ☐

د: استاد شهید مطهریّ (ره) ☐

۱۵. کتاب « غُرَرُالحِکَم و دُرَرالکَلم» اثر کیست و شامل چه تعداد از کلمات حکمت آمیز امیرالمومنین (ع) می باشد؟

الف: ابن میثم- بیش از ۵ هزار ☐

ب: علامه عبدالواحد آمُدی- بیش از ۱۱ هزار ☐

ج: سیدرضی- بیش از ۲ هزار ☐

د: ابن ابی الحدید- بیش از هزار ☐

۱۶. عوامل جاذبه‌های نهج‌البلاغه کدام است؟

الف: شخصیّت برجسته حضرت علی علیه السلام ☐

ب: شیوایی و زیبایی سخن در کلام حضرت ☐

ج: جامعیت کلام، دفاع از مظلوم و آزادی انسان ☐

د: همه گزینه‌ها صحیح است ☐

۱۷. شرح نهج‌البلاغه آیت الله مکارم شیرازی چه نام دارد و چند جلد می‌باشد؟

الف: در سایه سار نهج‌البلاغه ، ۶ جلد ☐

ب: توضیح نهج‌البلاغه ، ۴ جلد ☐

ج: پیام امّام (امیرالمومنین علیه السلام)، ۱۵ جلد ☐

د: منهاج‌الولایه فی شرح نهج‌البلاغه ، ۲ جلد ☐

۱۸. این سـخن از کیسـت؟ «... ما باید اعتراف کنیم کـه با «نهج‌البلاغه» بیگانه‌ایم. دنیای روحی‌ای که برای خود و جامعه اسلامی ساخته‌ایم دنیای دیگری است، غیر از «دنیای نهج‌البلاغه» ... »

الف: مقام معظّم رهبری (مدظله العالی) ☐

ب: استاد شهید مرتضی مطهری (ره) ☐

ج: شهید دکتر مصطفی چمران (ره) ☐

د: شهید دکتر سید محمد بهشتی (ره) ☐

۱۹. صـدور خطبه‌هـای نهج البلاغه بـرای کـدام دوره از زندگانی حضرت علی (ع) می باشد؟

الف: دوران عصر و زمان رسول خدا (ص) (۳۳ سال در کنار رسول خدا) حضرت علی علیه السلام ۵۰ خطبه بیان فرمودند . ☐

ب: دوران قبل از خلافت (۲۵ سال خانه نشینی) شامل ۱۴ خطبه می باشد که ۲ درصد خطبه های نهج البلاغه است. ☐

ج: دوران خلافت حضرت (۴ سال و ۹ ماه) ، ۹۸ درصد خطبه‌ها متعلق به این زمان است. ☐

د: گزینه ب و ج صحیح است . ☐

۲۰. این سخن از کیست؟ «به عقیده من، کسانی که اکنون دست‌اندرکار مسـائل سیاسی کشورند، باید همه شب، نامه‌های نهج‌البلاغه را مطالعه کنند و آن را در کار روزمره خود پیش چشم بگذارند.»

الف: مقام معظم رهبری (مدظله العالی) ☐

ب: آیت‌الله مکارم شیرازی (مدظله العالی) ☐

ج: علّامه عبدالحسین امینی (ره) ☐

د: استاد شهید مرتضی مطهری (ره) ☐

پاسخنامه

نام: **نام خانوادگی:**

تحصیلات: **کدملی:**

آدرس: **تلفن:**

سوال	الف	ب	ج	د
۱				
۲				
۳				
٤				
٥				
٦				
۷				
۸				
۹				
۱۰				
۱۱				
۱۲				
۱۳				
۱٤				
۱٥				
۱٦				
۱۷				
۱۸				
۱۹				
۲۰				

جمع امتیاز:

موسسه احیای فرهنگ صحیفه سجادیه منتشر کرد:

مجموعه کتاب های احیای فرهنگ صحیفه سجادیه (۱)

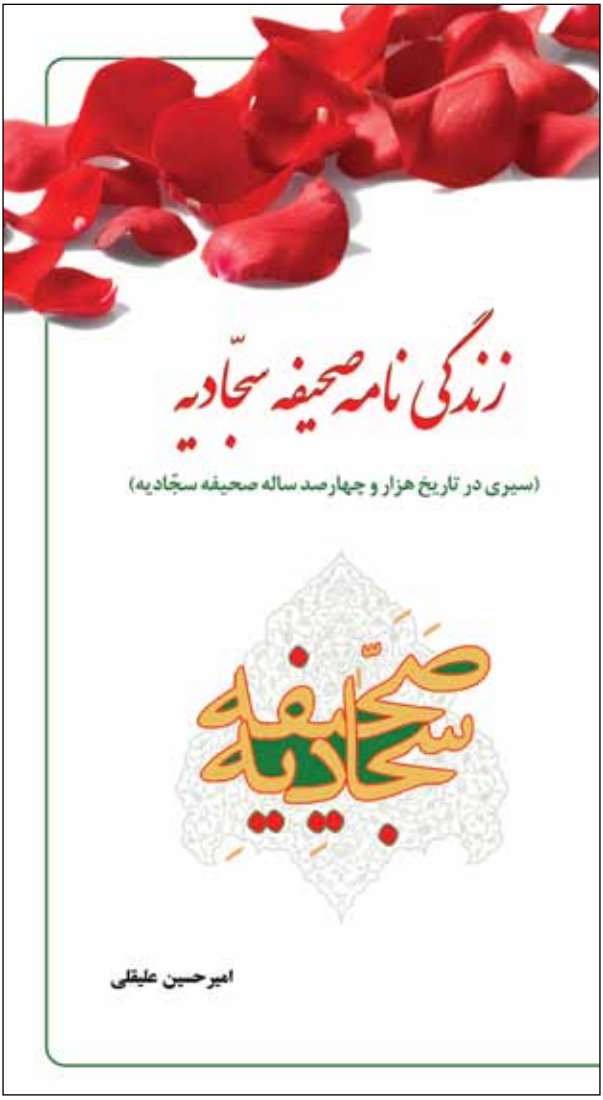

موسسه احیای فرهنگ نهج البلاغه منتشر کرد:
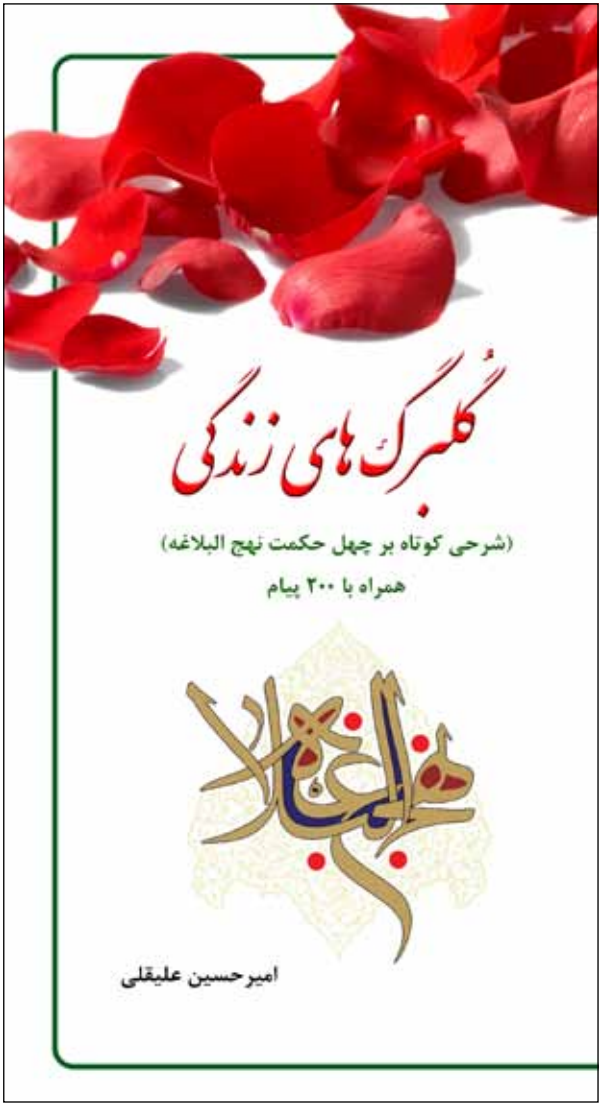
مجموعه کتاب های احیای فرهنگ نهج البلاغه (۲)